

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Vliv masmédií na výchovu dětí

Bakalářská práce

Tereza Jankovská, DiS.

Katedra: Pedagogiky a psychologie

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Kuchař, Ph.D.

Studijní program: B7508 Sociální práce

Studijní obor: Pastorační a sociální práce

Rok odevzdání: 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto písemnou bakalářskou práci s názvem Vliv masmédií na výchovu dětí napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů.

Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

V Hořovicích dne 07. 05. 2019

Tereza Jankovská, DiS.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá masmédií a jejich vlivem na výchovu dětí. Teoretická část této práce je zaměřena na problematiku masmédií, výchovy a vlivu masmédií na výchovu. Jsou zde popsány druhy a funkce masmédií, jejich vliv na společnost, dále jednotlivé výchovné kategorie a specifika výchovy v 21. století. Práce se blíže zaměřuje na popis vlivu jednotlivých digitálních masmédií na výchovu, také na vliv masmédií na osobnost dítěte a v poslední řadě na podporu dětí ve správném využívání masmédií. V praktické části je popsáno a vyhodnoceno dotazníkové šetření, které se zaměřovalo na zjištění vlivu masmédií v konkrétních případech a jejich porovnání.

Klíčová slova: masmédiá, výchova, rodina, děti, internet, sociální sítě, fake news

Annotation

This thesis is about mass media and their influence on upbringing.

Theoretical part of thesis is focused on problems of mass media and upbringing and influence of mass media on upbringing. There are describe types and functions of mass media, their influence on the society, furthermore individually upbringing categories and specifics of 21st century. Thesis is closer focused on description of influence on individually digital mass media for upbringing, also on personality of child, and child support for right using mass media at last.

In practical are descriptions and results of research through questionnaire which was focused on survey influence mass media in particular cases and their comparison.

Key words: mass media, upbringing, family, children, internet, social networks, fake news

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé práce, Mgr. Pavlu Kuchařovi, Ph.D., za podporu při psaní této práce a za poskytnutí cenných rad, které mi s vypracováním práce pomohly.

Dále patří velké poděkování všem respondentům, kteří vyplnili dotazník sloužící ke zpracování výzkumné části této práce, a také děkuji všem mým blízkým, kteří mi při psaní práce byli oporou, zejména mému manželovi.

Obsah

1, ÚVOD	6
2, TEORETICKÁ ČÁST	7
2.1 MASMÉDIA	7
2.1.1 Pojem masmédia	7
2.1.2 Druhy masmédií	8
2.1.3 Vliv masmédií	8
2.1.4 Funkce masmédií	11
2.1.5 Masmédia a společnost	12
2.2 VÝCHOVA	16
2.2.1 Pojem výchova	16
2.2.2 Podmínky výchovy	17
2.2.3 Prostředky výchovy	18
2.2.4 Cíle výchovy	19
2.2.5 Výchova ve 21. století	20
2.3 VLIV MASMÉDIÍ NA VÝCHOVU	22
2.3.1 Výchova v digitálním věku	22
2.3.2 Nadměrné užívání internetu	23
2.3.3 Nadměrné užívání sociálních sítí	26
2.3.4 Fake news	28
2.3.5 Důsledky vlivu masmédií na osobnost dětí	30
2.3.6 Jak dětem pomoci masmédia správně využívat	31
3. PRAKTICKÁ ČÁST	34
3.1 Cíl a hypotézy výzkumu	34
3.2 Výsledky výzkumného šetření	35
3.3 Vyhodnocení výzkumného šetření	54
4, ZÁVĚR	56
5, SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY	58

1, ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala Vliv masmédií na výchovu dětí. K výběru tohoto tématu mě inspirovalo několik rodin v mém blízkém okolí, kde trávení času s dětmi hraním či procházkami nahradilo sezení doma s počítači a tablety. Dále také často vidám maminky, jak jdou po ulici s kočárkem a u toho jsou neustále zahleděné do telefonu. Také maminky sedící na dětském hřišti a věnující se telefonu, zatímco jejich děti se s nimi snaží komunikovat. Takových zážitků mám spoustu a myslím si, že v dnešní době podobné situace nejsou nic neobvyklého. Domnívám se, že toto téma není zatím příliš zkoumáno, a je potřeba, aby na tento reálný problém dnešní doby bylo upozorněno.

V rámci této práce se budu věnovat problematice masmédií a výchovy, přičemž jsem chtěla hlavně zjistit, do jaké míry skutečně masmédiá ovlivňují výchovu dětí. Zajímalo mě, jak rozvoj masmédií proměnil společnost, a jak se tato proměna společnosti odrážela na proměně výchovy dětí. Je mi jasné, že rodiče vždycky dělali a stále dělají to, co považují za nejlepší pro své děti, ale ráda bych zjistila, co způsobuje, že se někteří rodiče domnívají, že se jejich způsob užívání masmédií neodrazí na jejich dětech, a právě na tom, jak jednou ony samy budou masmédiá využívat.

V teoretické části své práce se budu zabývat masmédií a jejich specifikací, zaměřím se ale také na jejich vliv a působení na společnost. Dále se budu věnovat výchově zejména s důrazem na její proměnu ve 21. století. V poslední kapitole teoretické části budu rozebírat vliv digitálních médií na výchovu a také konkrétní vliv internetu, sociálních sítí a fake news. Závěr teoretické části pak bude věnován vlivu masmédií na osobnost dětí a způsobům, jak dětem pomoci masmédiá správně využívat.

Praktická část mé práce bude věnována kvantitativnímu výzkumu, v jehož rámci bych ráda zjistila, jaký je vliv masmédií na výchovu dětí.

Cílem mé práce zjistit, zda má užívání masmédií u dětí vliv na jejich výchovu, ale také, zda se užívání masmédií dospělými odráží na užívání masmédií jejich dětmi.

2, TEORETICKÁ ČÁST

2.1 MASMÉDIA

2.1.1 Pojem masmédia

Pojem masmédia pochází z anglického slova *mass media*, tedy masová média. Českým ekvivalentem tohoto pojmu jsou hromadné sdělovací prostředky či prostředky masové komunikace. Masmédii nazýváme komunikační prostředky a instituce, které dokáží velkokapacitně vyrábět sdělení veřejného charakteru a distribuovat je směrem k rozptýlenému, rozmanitému a individuálně neurčenému publiku. Jedná se o tisk, rozhlas, televizi, kinematografii, fotografii a veškeré další druhy masově šířených obrazových a zvukových záznamů, zejména specifickým masmédiem je pak internet.¹

Masmédia fungují na principu masové komunikace, která má několik základních specifických rysů. Prvním rysem je její množinový charakter, tato komunikace totiž směřuje k množině příjemců, a přesto, že původcem této komunikace je většinou jednatel, i příjemci masové komunikace vnímají, že se k nim skrz tento druh komunikace obrací určitá množina (většinou říkáme, že něco psali na internetu, ne, že určitý autor něco psal na internetu). Dalším rysem masové komunikace je její veřejná dostupnost, která však neplatí ve všech případech, jelikož ne každý má například doma internet. Mezi další specifické rysy patří také trvalá rozdělenost rolí na původce a příjemce komunikace, nepřímý kontakt původce a příjemce a také vliv jiných lidí na zpracování informace příjemcem.²

¹ URBAN, Lukáš, DUBSKÝ, Josef a MURDZA, Karol. Masová komunikace a veřejné mínění. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3563-4, s. 48

² VYBÍRAL, Zbyněk. Psychologie lidské komunikace. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-291-2, s. 133-135

2.1.2 Druhy masmédií

V odborné literatuře se můžeme setkat s různými typologiemi masmédií. Jedním z nejčastěji uváděných dělení je na chladná a horká. Přičemž chladná média jsou zaměřena na přenášení fakt a informací, většinou vyžadují participaci příjemce. Tato média jsou také zpravidla dobře uchovatelná. Typickým příkladem tohoto média je telefon. Horká média jsou taková, která kombinují akustická a vizuální data, čímž intenzivněji působí na emoce a smysly příjemců. Zde lze jako příklad uvést zejména film.³

Dále lze média dělit na klasická a elektronická. V tomto případě klasickými médii nazýváme papír a knihtisk. Mezi elektronická média pak patří rozhlas, televize, mobilní telefon a internet. Další podobné dělení zahrnuje média tištěná a elektronická, která zažívají v posledních desetiletích mohutný rozvoj.⁴

2.1.3 Vliv masmédií

První pokusy o pochopení masové komunikace byly úzce propojeny s naukami o psychologii mas. Tyto analýzy v počátku předpokládaly, že existuje všemocné médium, které může libovolně ovlivnit bezbranné a sociálně izolované recipienty. Společnost je zde chápána jako masa izolovaných jedinců bez sociálních vazeb. Za základní sociální proces, který umožňuje formování a trvání společnosti, je považováno napodobování. Masy byly pokládány za něco, co podléhá sugesci, a co je schopné fungovat pouze ideomotoricky. Tato koncepce měla vysloveně negativní konotaci, neboť masová individua jsou podle ní libovolně manipulovatelná. Panoval zde tedy názor, že na základě poznání jednoho účinku lze odvozovat shodné působení na všechny recipienty. Tyto interpretace procesů probíhající v masové komunikaci byly odvozeny z jednoduchého modelu “podnět-reakce”. Vzhledem k očekávané existenci instinktivně zakořeněného sklonu mas k napodobování byla masovým médiím přisuzována schopnost vytvořit názorovou shodu v celé společnosti.⁵

³ URBAN, Lukáš, DUBSKÝ, Josef a MURDZA, Karol. ref. 1, s. 49

⁴ URBAN, Lukáš, DUBSKÝ, Josef a MURDZA, Karol. ref. 1, s. 49

⁵ KUNCZIK, Michael. Základy masové komunikace. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-134-X, s. 19

Ve stejné době, kdy vznikl model “podnět-reakce”, vznikaly i další modely vlivu masmédií na společnost. Byli zde například autoři, kteří byli oddáni víře ve společenský pokrok, a rovněž přecenili účinek masových médií. Tito optimisté předpokládali odstranění izolovanosti, odcizení a jejich sociálně-psychopatologických účinků. Dle jejich názoru mělo místo dosavadní osamělosti dojít ke společenství, které by mělo za pomoci médií šířit osvětu a vzdělání.⁶

První empirická zkoumání účinku masových médií vedla k přehodnocení vědeckého konceptu založeného na modelu “podnět-reakce”. Nyní již byly vzaty v úvahu individuální rozdíly ve struktuře lidské osobnosti, např. vnímání, schopnost učit se, motivace a mnoho dalších. Na účinky masové komunikace již nebylo nahlíženo tak deterministicky, neboť osobnost jednotlivých recipientů byla považována za filtr, který toto působení modifikuje. I tento model “podnět-organismus-reakce” je však stále ještě příliš jednostranný, jelikož se jedná o jednosměrný model lidské komunikace. Proto namísto konceptu pracujícího pouze s vrozeným napodobovacím pudem nastupuje koncept, který pracuje i s vlivem výchovy, neboť k získání relativně stabilních postojů dochází v závislosti na daném sociokulturním prostředí. Tento koncept vychází z předpokladu, že působení masových médií je ovlivněno prvky sociálních kategorií. Podle této teorie se jednotlivci či podskupiny, které patří do stejné sociální kategorie či sociální vrstvy, vyznačují stejným nebo podobným chováním ve vztahu k médiím.⁷

Výsledky výzkumů prováděných v technicky vyspělých společnostech však nelze vždy aplikovat v rozvojových zemích, jelikož identický obsah zde může být recipienty přijímán zcela odlišně. Každý z nás si totiž na základě své životní zkušenosti z mnoha rozmanitých jevů kolem sebe vybírá jen některé, které odpovídají jeho obvyklému pohledu na svět. Jedinci totiž mají sklony k tzv. kognitivní selektivitě. Člověk ze svého prostředí vybírá jen určité objekty, které integruje do svého vědomí, a z těch vnímá jen některé charakteristické rysy.

⁶ KUNCZIK, Michael. ref. 5, s. 20

⁷ KUNCZIK, Michael. ref. 5, s. 20-21

Tato kognitivní selektivita závisí jak na vlastnostech původních objektů, tak na osobních vlastnostech vnímajícího jednotlivce.⁸

Jak lze výše vidět, výzkum vlivu masové komunikace byl v minulosti zaměřen jednostranně pouze na její účinek, produkce obsahu masmédií nebyla předmětem výzkumu. Výzkum v oblasti sociologie komunikátora či začlenění masmédií do celkového společenského rámce byl zanedbáván, a proto byly dosud uznávané koncepce fungování masmédií vyvráceny.⁹

Tyto více či méně neúspěšné teorie byly následovány teoriemi funkcionalistickými, z nichž stojí za zmínění “model Rileye + Rileyové”, v němž je masová komunikace pojmána jako sociální subsystém začleněný do celkového systému, se kterým se vzájemně ovlivňují. Tato teorie však nebyla dostatečně empiricky ověřitelná. Následně však byla dokonaleji a podrobněji vypracována další varianta této teorie s názvem “schéma pole masové komunikace” nebo také “standartní model”.¹⁰

Poslední teorií je teorie systémová. Masová komunikace je zde chápána jako sociální subsystém, který je ve vzájemném vztahu s ostatními subsystémy společnosti. Účinek této teorie již není chápán v rovině individuální, tedy pouze ve vztahu k recipientovi. To znamená, že se již nezabývá pouze procesy při styku jedince s masovými médii, nýbrž se zabývá také účinky na další subsystémy jako jsou: politika, výchova, vzdělávání, ekonomika, náboženství atd. V souladu s touto teorií má masová komunikace vliv také na společnost jako celek.¹¹

⁸ KUNCZIK, Michael. ref. 5, s. 22

⁹ KUNCZIK, Michael. ref. 5, s. 22

¹⁰ KUNCZIK, Michael. ref. 5, s. 32

¹¹ KUNCZIK, Michael. ref. 5, s. 35

2.1.4 Funkce masmédií

Dle Urbana, Dubského a Murdzy mediální systém plní pro jedince i společnost řadu funkcí. Mezi tyto funkce patří zejména informační, kontrolní, sociální, vzdělávací a zábavní, přičemž každé médium nemusí plnit všechny funkce stejnou měrou.¹²

Média rozšiřují náš pohled na svět a slouží k prodloužení našich smyslů. S jejich pomocí můžeme z domova a bez větší námahy vidět, co se děje i na velmi vzdálených místech. Je však důležité si uvědomit, že ani skrz média nemůžeme nikdy vidět veškerou skutečnost. Média jsou zrcadlem společenskému dění. Nelze však očekávat, že se v něm veškeré objekty zrcadlí stejným způsobem. Dle novinářských etických kodexů se vždy jedná o vyjádření objektivní, vyvážené a nezaujaté, z běžného života však víme, že zrcadla mohou skutečnost různě deformovat. Tak je tomu i s médii.¹³

Média také třídí informace podle toho, co pokládají za důležité. Na základě toho některé informace upřednostňují, jiné upozadují. Tímto média veřejný život cenzurují a nabízí jen určité verze dění ve vybraných částech sociální reality. Média tedy plní funkci informačních filtrů a připravují nabídku určitých obrazů reality. Vždy je zde však riziko, že informačním sítím projde o určitém jevu příliš mnoho, nebo naopak příliš málo informací.¹⁴

Dále média lidem ukazují “správnou” životní cestu tím, že vnášejí do procesu poznávání vlastní zkušenosti a vědomosti, které bychom mohli nazvat profesionální nadhled. Tím se adresátům médií stávají vykladači reality a průvodci životem. Bohužel takto dávají média smysl i některým matoucím a útržkovitým sdělením.¹⁵

¹² URBAN, Lukáš, DUBSKÝ, Josef a MURDZA, Karol. ref. 1, s. 50

¹³ URBAN, Lukáš, DUBSKÝ, Josef a MURDZA, Karol. ref. 1, s. 52-53

¹⁴ URBAN, Lukáš, DUBSKÝ, Josef a MURDZA, Karol. ref. 1, s. 53

¹⁵ URBAN, Lukáš, DUBSKÝ, Josef a MURDZA, Karol. Masová komunikace a veřejné mínění. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3563-4, s. 53

Na druhou stranu média dokáží společnost také od určitých informací oddělit. Rozhodnou tedy za ostatní, které informace mohou zveřejnit, a před kterými je raději budou chránit. Tento ochránářský přístup může mít hned několik negativních důsledků. Jednak upravování reality k lepšímu vychovává naivní publikum, které si nepřipouští objektivní realitu, a ani si ji neumí představit, může ale také nastat opačná situace, kdy se média určitými informacemi snaží s diváky otřást.¹⁶

Kunczik říká, že v literatuře lze nalézt celou řadu seznamů funkcí masové komunikace, jejichž význam není pouze heuristický, jelikož tyto seznamy poskytují základní orientaci o struktuře výzkumného procesu a jeho prioritách. Postupně je tedy kladen důraz na funkce, mezi které patří: artikulování názorů, působení na veřejnost, kontrola politické činnosti, výchova a vzdělávání, ovlivňování hospodářské činnosti reklamou, vytváření veřejného mínění, zábava. V totalitních státech se pak masmédiím přisuzuje zejména úkol být ukazatelem správnosti názorů.¹⁷

2.1.5 Masmédia a společnost

Masmédia jsou bez pochyby určitou proměnnou v procesech sociální změny. Je však nutné nahlížet na ně pouze jako na jednu z proměnných, nikoli na jedinou proměnnou. Tuto chybu dělají při uvažování o masmédiích mnozí, ale není obhajitelná, jelikož na masmédia nelze nahlížet izolovaně od sociálního kontextu, v jehož rámci jsou integrována.¹⁸

Pro lepší orientaci v problematice vývoje médií v rámci společnosti je vhodné vědět, jak došlo k vývoji společnosti tradiční ke společnosti moderní, a jaký vliv v tomto společenském vývoji hrají média. Společnost tradiční se vyznačuje především tím, že v jejím rámci došlo k upřednostnění vizuální stránky komunikace, přičemž aby komunikace mohla fungovat, bylo nutné vytvořit určitý systém symbolů a ty se naučit číst a psát. Hlavním přínosem oproti předcházejícím archaickým společnostem zde byla uchovatelnost a přenositelnost

¹⁶ URBAN, Lukáš, DUBSKÝ, Josef a MURDZA, Karol. ref. 1, s. 54

¹⁷ KUNCZIK, Michael. ref. 5, s. 33-35

¹⁸ KUNCZIK, Michael. ref. 5, s. 38

komunikace. V tradiční společnosti byli nejdříve pouze elitní jedinci, kteří číst a psát dokázali, což jim zajišťovalo jistý podíl na moci, ale následně s rozvojem tisku a vzdělávání širších společenských vrstev si toto umění začalo osvojovat čím dál více lidí. Symbolem této doby a také jejím klasickým médiem se stala tištěná kniha. Oproti tomu společnost moderní již plně využívá masové komunikace. Její rozvoj je podmíněn technickou a technologickou revolucí, díky které se postupně začaly rozvíjet hromadné sdělovací prostředky. Informace se v této době díky vyspělým technologiím začínají šířit větší rychlostí a mezi stále větší publikum. Velký rozvoj vlivu médií pak přichází především s vynálezem televize. Současnou společnost, které dominuje zejména internet, pak lze nazývat také jako postmoderní.¹⁹

Teoretické teze o vztahu mezi masovou komunikací a sociální změnou se dají velmi zjednodušeně rozdělit do následujících tří kategorií:

- a. Masmédiím je připisována schopnost urychlit proces modernizace, tedy přechodu od tradičních společností ke společnosti moderní, ať již vzděláváním nebo předáváním nových zkušeností a rozšiřováním obzorů. Proces modernizace tedy začíná předáváním nových myšlenek a informací, které podněcují přání jednat a chovat se jiným způsobem, prostřednictvím masové komunikace.
- b. Masová média jsou považována za výsledek hospodářského vývoje a v procesu modernizace jim není připisován žádný význam.
- c. Masová média nejsou považována za prostředek přispívající ke vzdělání či modernizaci. Jsou však považována za negativní element, protože společnosti ukazují špatné vzory a zvyšují úroveň nároků na nereálně vysokou laťku.²⁰

Lerner vychází z toho, že komunikační systém je indikátorem i nositelem sociální změny. Změna nastává vždy jedním směrem, od ústního k mediálnímu komunikačnímu systému, přičemž ústní systém odpovídá tradiční společnosti a mediální systém odpovídá společnosti moderní. Přechod od tradiční k moderní společnosti je na úrovni jedince spojen zejména se změnou charakteru. Pro mobilní osobnosti v moderní společnosti je typická jejich empatie,

¹⁹ URBAN, Lukáš, DUBSKÝ, Josef a MURDZA, Karol. ref. 1, s. 20-22

²⁰ KUNCZIK, Michael. ref. 5, s. 38

tedy schopnost vcítit se do situace někoho jiného. Empatie je také předpokladem pro převzetí nových rolí a přizpůsobení se novým podnětům. Dle Lerner se v tradičních společnostech empatie rozšířila zavedením masové komunikace. Ke změně dochází, neboť horizont lidí již není určen pouze lokálními událostmi, díky masovým médiím je vytvořeno publikum nadlokálních zpráv. Tím je také vytvořena mobilní sensibilita, která předchází skutečné mobilitě. Modernizace podle Lerner v sobě tedy zahrnuje změnu charakteru k psychické mobilitě.²¹

V rozvojových zemích se masmédiá objevují obvykle dříve, než se ostatní prvky produktivní infrastruktury dostanou na úroveň odpovídající průmyslovým zemím. Tato skutečnost lze podložit studií Hadley Cantrila, která zkoumala problémy obyvatel čtrnácti zemí s různým politickým zřízením a na různém stupni vývoje. Cantril došel k závěru, že i přes velmi kritický postoj zaměřený proti západním hodnotám zde pojem dobrý život znamená v podstatě totéž, co v západní průmyslové společnosti. Tento výsledek je nepochybně výsledkem širokého výskytu masových médií, která rozšířila model západního blahobytu po celém světě. Dále lze tímto zjištěním potvrdit obecně platné pravidlo, že v případě kontaktu mezi různými kulturami jsou materiální aspekty jiné kultury přijímány mnohem ochotněji než její hodnoty.²²

Dle funkcionalistických teorií se tak v rozvojových zemích vytvářejí nové potřeby, pro jejichž uspokojování sociálně přijatelnými způsoby nejsou zajišťovány prostředky. Výsledkem takové situace pak může být deprivace, přičemž zdrojem frustrace jsou zde v podstatě masmédiá. V tomto případě by se mohlo předávání masmediálních obsahů z průmyslových zemí do zemí rozvojových jevit jako ohrožování stability systému, jelikož to, co vede ke zpochybňování mocenských systému, není chudoba, ale odmítnutí chudoby.²³

Modernizační teorie naproti tomu tvrdí, že každá úspěšná modernizace předpokládá existenci adekvátních podnětů k jejímu dosažení. Tvrdí, že bez vzniku tužeb a snahy o dosažení lepšího života je velmi málo pravděpodobné, že dojde k pozitivnímu vývoji. V rámci teorií

²¹ KUNCZIK, Michael. ref. 5, s. 39

²² KUNCZIK, Michael. ref. 5, s. 41

²³ KUNCZIK, Michael. ref. 5, s. 42

modernizace však není brána v úvahu možnost, že masová média za určitých okolností nevedou ke zvyšování úrovně očekávání, ale místo toho mnohdy umožňují útěk z reality, tedy jsou útočištěm před každodenními starostmi a tlaky. Užití médií k těmto únikům je zde kompenzací, která vychází z relativních frustrací nebo deprivací pramenících z příčin v osobnosti nebo z příčin zahrnujících i sociální strukturu. Je tedy sice pravdou, že média únik od reálných problémů umožňují a přispívají k dočasnému překonání pocitu deprese, ale žádná reálná řešení těchto problémů ve skutečnosti nenabízejí. Lidé, kteří nezískají racionální pohled a pochopení své situace, pravděpodobně nepodniknou žádnou reálnou akci proti svým problémům.²⁴

Vliv médií na společnost ve své knize řeší také Pelikán, který říká, že významným rysem posledních desetiletí je informační exploze, která spočívá v nárustu informací v jednotlivých oborech. Z jedné strany ani odborníci nemají kapacitu sledovat všechny nové poznatky v oboru, což má za následek jejich úzkou specializaci a tvorbu nových disciplín, ale ze strany druhé se ukazuje potřeba integrace nových poznatků a na hranicích jednotlivých disciplín se objevují nové problémy. Zahlcenost informacemi společnost ale spíše demotivuje v dalším vzdělávání. Masmédia současně tvoří rozsáhlý prostor pro sdělování těchto nových informací. Tato média v čele s internetem razantně mění způsoby komunikace a stávají se významným prostředkem k ovlivňování názorů. Vliv masmédií na jednotlivce není zatím dostatečně prozkoumán, ale nesporné je, že se jejich vlivem mění systém osobních vzorů mladých lidí. Mladí lidé totiž obdivují celebrity, které jsou vnějšně úspěšné, a právě ty se snaží napodobovat. Ačkoli rodina a ostatní osobní vzory mladým zůstávají, jejich pozice je mírně odlišná. Za příčinu je považován především nedostatek času stráveného při společných činnostech.²⁵

²⁴ KUNCZIK, Michael. ref. 5, s. 47-48

²⁵ PELIKÁN, Jiří. Hledání těžiště výchovy. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1265-2, s. 17-18

2.2 VÝCHOVA

2.2.1 Pojem výchova

Koncepce výchovy byly historicky spjaty především s představou zlepšování člověka ve smyslu růstu a dospívání. Dle Platóna je například výchova věcí hledání a otevírání se tomu, co nemáme ve své moci a co je mimo dosah lidské kompetence. Tento pohled na výchovu lze tedy popsat jako proces celoživotní reflexe o smyslu a určení lidského života. Středověká teorie výchovy tento model sdílela, pouze mu přidala křesťanský pohled. Tato teorie říká, že poslední skutečnost, ke které se lze v procesu poznání odkázat, není idea, ale Bůh. Obě tyto teorie se tedy shodnou v tom, že výchova ani sebepoznání není možné bez intervence toho, co je nad námi, ať je to idea či Bůh. V Novověku byly obě tyto teorie nahrazeny humanistickým pohledem na přirozenost člověka chápanou jako souhrn subjektivních sil. Rozdíl mezi anticko-křesťanským a novověkým pohledem tedy spočívá v tom, že zatímco anticko-křesťanský člověk se podřizuje božské či metafyzické autoritě, novověký člověk se snaží legitimovat svou autoritu. V tomto období vznikaly nové teorie výchovy. Osvícenské teorie považují člověka za autonomní subjekt aspirující na svobodnou existenci a v tomto období byl také zahájen vývoj k vrcholnému ocenění lidského rozumu. Osvícenská pedagogika v novověku se i přes snahy empiristických teorií přiklonila k subjektivistickým východiskům. V souladu s těmito východisky je výchova chápána jako prostředek demokratizace společnosti a jako nástroj k mravnímu a rozumovému pokroku. Moderní pedagogika chápe výchovu jako společensky řízené působení, které pomáhá rozvinout potenciál skrytý v člověku a dovést ho k co možná největší dokonalosti.²⁶

Dobson ve své knize *Výchova dětí* popsal výchovu jako cílevědomou systematickou péči o zdárný tělesný, duševní a duchovní rozvoj dítěte. Problémem je, že v mnoha rodinách se pojem výchova ztenčil na uspokojování základních biologických potřeb dítěte. Proto je třeba mít stále na paměti, že tělo, duše i duch mají být v souladu a přistupovat k výchově dětí s vědomím nejvyšší možné zodpovědnosti. Dobson například vysvětluje židovsko-křesťanské pojetí výchovy, které obsahuje láskyplné usměrňování, rozumnou výchovu k sebekázní a zodpovědnosti, rodičovské vedení, které usiluje o to, co je v zájmu dítěte nejlepší, úctu k

²⁶ STROUHAL, Martin. *Teorie výchovy*. Praha: Grada, 2013. ISBN. 978-80-247-4212-0, s. 16-20

hodnotě každého člena rodiny, nutná důsledně prosazovaná omezení, a také používání odměn a trestů v případech, kdy to výchovné cíle vyžadují.²⁷

Palouš si je při líčení podstaty výchovy vědom, že výchova je předmětem úvah a zkoumání řady osobností již od dávné minulosti, a proto není reálné nalézt jednu definitivně platnou definici. Je důležité, abychom se respektovali, abychom pochopili, že si nemůžeme dělat, co se nám zachce. Dále je nutné, abychom pochopili, co znamená ctít druhého člověka, zejména své rodiče, a to i v situacích, které nám nejsou příjemné. Vychovávat dobře totiž znamená vychovávat tak, aby se vychovávaný stal dobrým a spravedlivým člověkem, aby dokázal vše kolem sebe vyhodnotit ne pouze ze svého hlediska, ale podle pravdy, i když k tomu často vede těžká a složitá cesta. Podstata výchovy tedy neleží v podřízení vychovatele vychovávanému, ani naopak, ale ve vedení vychovávaného k tomu, co je pro něj dobré, aby se z něj stal zodpovědný člověk. Ukazuje se tedy, že není možné použít univerzální recept pro řešení určitých výchovných situací, protože konkrétní řešení určité situace může být pokaždé jiné, hlavní je, aby byl zachován základ výchovnosti. Výchova je tedy vyváděním ze sebestřednosti, přiváděním k odpovědnosti, je silou k tomu, aby vychovávaný před svým jedinečným životním úkolem i přes všechno neobstávání nakonec obstál.²⁸

2.2.2 Podmínky výchovy

Podmínky výchovy zahrnují celkovou úroveň života a životního prostředí vychovávaného. Výchova se podmínkám buď přizpůsobuje, nebo je naopak pomáhá vytvářet. Podstatné podmínky výchovy mohou být příčinou výchovných úspěchů či neúspěchů. Dle základního dělení podmínek výchovy můžeme podmínky členit na vnější a vnitřní, přičemž vnější podmínky zahrnují sociální, kulturní a přírodní prostředí a mezi vnitřní podmínky řadíme stav a kvalitu vlastní osobnosti vychovávaného, aktivitu vlastností vychovávaného v procesu utváření osobnosti a vnitřní kvality vychovatele.²⁹

²⁷ DOBSON, James. Výchova dětí. Brno: Nová naděje, 1995. ISBN 80-901726-4-4, s. 9

²⁸ PALOUŠ, Radim. Dopisy kmořenci. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-002-8, s. 15-22

²⁹ ČÁBALOVÁ, Dagmar. Pedagogika. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2993-0, s. 47

Dále lze rozdělit podmínky výchovy na biologické, psychické a sociální v závislosti na respektování bio-psycho-sociální roviny člověka. Mezi biologické podmínky patří zejména biologická výbava člověka. Psychické podmínky jsou stav a kvalita psychických procesů a vlastností člověka. Sociálními podmínkami rozumíme vlivy a vztahy nejbližšího okolí, rodinu a její úroveň, školu, sociální klima, ale i kulturní vyspělost společnosti a další. Podmínky výchovy lze dělit také podle jejich působení na proces výchovy. Patří sem podmínky eufunkční, což jsou pozitivní a formativní účinky prostředí, dále podmínky dysfunkční neboli negativní účinky prostředí, a také negativní podmínky, které jsou výchovně neutrální.³⁰

Dle Havlíka je výchova podmíněna zejména technologickým rozvojem a s ním spojenými změnami, ekonomickým rozvojem a postavením různých skupin, změnami v politickém systému, vývojem společensko-politických proudů, vývojem kultury, společenských norem a hodnot, vývojem sociální struktury, rozvojem národního vědomí a soužitím s jinými kulturami, demografickým vývojem, rozvojem měst a změnami povahy rodiny a vrstevnických skupin.³¹

2.2.3 Prostředky výchovy

Výchova stejně jako každá lidská činnost směřuje za splnění určitých podmínek k daným cílům. K tomu, aby cíle výchovy byly splněny, využíváme přiměřené prostředky. Za prostředek výchovy pak považujeme každý činitel či faktor, který pomáhá dosažení cíle výchovy. V užším pojetí se jedná především o výchovně vzdělávací metody a organizační formy výuky. V širším pojetí patří do prostředků výchovy vše, co slouží k dosahování výchovných cílů. Patří sem například:

- a. **Prostředky institucionálního charakteru** - např. škola, rodina, zájmové organizace, masmédiá
- b. **Výchovné metody a formy** – např. metoda příkladu, spolupráce, hodnotící metody, ocenění

³⁰ ČÁBALOVÁ, Dagmar. ref. 29, s. 47

³¹ HAVLÍK, Radomír a KOŤA, Jaroslav. Sociologie výchovy a školy. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-635-7, s. 27

- c. **Obsah výchovy**
- d. **Výchovné programy**
- e. **Lidský faktor** - např. vztahy mezi vychovatelem a vychovávaným³²

Prostředky výchovy jsou základním nositelem myšlenek daného výchovného systému, a stejně jako podmínky a cíle výchovy jsou velmi důležitým činitelem efektivity výchovy.³³

2.2.4 Cíle výchovy

Výchovné cíle do velké míry ovlivňují kvalitu výchovného procesu. Důležitost cílů výchovy zdůrazňoval již J. A. Komenský, který vymezení cíle ve výchově a vzdělávání považoval za důležitější než výchovné prostředky. Stanovení cílů předpokládá znalost základních procesů ve společnosti a perspektiv vývoje, základních možností a činností člověka a jeho sociálních rolí a změn v jeho osobnosti.³⁴

Ve výchovných cílech jsou zahrnuty jednak znalosti, činnosti, postoje, názory a hodnoty člověka, ale i jeho jednání, motivační struktury, návyky, osobnostní vlastnosti a další. Aby výchovné cíle mohly být objektivní a účinné, je nutné, aby byly konkrétně formulovány, obsahovaly požadovanou změnu osobnosti, podmínky a prostředky a měly kontrolovatelné výstupy. Dále by cíle měly být konzistentní, reálně splnitelné a přiměřené a také stimulující charakter vychovávaného.³⁵

Konkrétně uchopený cíl ve výchově je nutným činitelem pro efektivitu výchovy. Pokud je cíl konkrétní, jsou stanoveny podmínky jeho dosažení, a je vyjádřen v činnosti člověka, vzniká soulad a provázanost mezi jednotlivými systémy výchovy. Cíle výchovy vyjadřují námi zvolené výchovné možnosti a určují, čeho má výchova dosáhnout.³⁶

³² ČÁBALOVÁ, Dagmar. ref. 29, s.48

³³ ČÁBALOVÁ, Dagmar. ref. 29, s. 49

³⁴ ČÁBALOVÁ, Dagmar. ref. 29, s. 43

³⁵ ČÁBALOVÁ, Dagmar. ref. 29, s. 44

³⁶ ČÁBALOVÁ, Dagmar. ref. 29, s. 46

Brezinka odvozuje pojem cíl výchovy od smyslu výchovy jako takové. Smysl výchovy přitom vidí v pomoci vychovávanému získat osobnostní vlastnosti, díky kterým bude schopen samostatného a odpovědného života. Tyto osobnostní vlastnosti jsou závislé zejména na společnosti, ve které vychovávaný žije. Každá společnost klade na člověka určité požadavky, kterých je možno dosáhnout, pokud se člověk naučí určitým znalostem a dovednostem. Právě tyto znalosti a dovednosti se mohou stát výchovnými cíli. Výchovné cíle se tedy vztahují především k ideálům dané společnosti, můžeme je proto popsat jako ideály toho, jaká má osobnost člověka v dané společnosti být.³⁷

2.2.5 Výchova ve 21. století

Výchova v každém období měla a bude mít svá specifika. Co dříve rodiče považovali za “strašáky” pro své děti, to je v současné době přijímáno jako přirozená, často přímo vítaná součást jejich životů. Ukázalo se, že tato situace, kdy se něco, co bylo dříve považováno za škodlivé, nyní považuje za prospěšné, není zdaleka ojedinělá. Děti, zejména dospívající, nová média přijímají a s tím, jak se rozvíjí jejich identita, používají současné zdroje informací o světě. Na to jejich rodiče reagují se strachem, jednak proto, že novým technologiím nerozumí, ale také proto, že se obávají ztráty kontroly. Tento typ reakce se opakuje stále znovu, avšak lidé 21. století trvají na tom, že tentokrát jde přece jen o něco horšího.³⁸

Jak moc se média za posledních 15 let změnila, můžeme sledovat na průzkumech, které měří čas, jenž děti stráví před obrazovkou. V Americe byl proveden celonárodní průzkum nadace Kaiser Family Foundation, který sledoval děti ve věku od 8 do 18 let, a jehož účelem bylo měřit používání médií v průběhu deseti let, nejdříve v roce 1999, poté v roce 2004. Výsledky výzkumu byly zveřejněny v roce 2010. V té době vzrostl čas, který děti trávily s médii, na téměř 8 hodin denně, každý den v týdnu. To je více, než průměrné americké dítě tráví s rodiči nebo ve škole. Poprvé v lidské historii tak představují média pro děti nejčastější zdroj učení společenským normám.³⁹

³⁷ BREZINKA, Wolfgang. Filozofické základy výchovy. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-169-5, s. 15

³⁸ UHLS, Yalda T. Mediální mámy a digitální tátové. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1317-8, s. 12

³⁹ UHLS, Yalda T. ref. 38, s. 13

Tato neobyčejná transformace vychází ze tří faktorů. Prvním z těchto faktorů je mobilní telefon, který je nejrychleji přijímanou spotřební technologií ve světové historii. V roce 2013 bylo Američany uváděno průměrně 6 zařízení připojených k internetu na jednu domácnost, což je více než průměrný počet obyvatel jedné domácnosti. Druhým faktorem je obrovský růst sociálních médií. V roce 2004 vznikl Facebook, který započal revoluci ve způsobu užívání technologií. Do té doby se online komunikace omezovala pouze na emaily a chaty, po vzniku Facebooku jsme však dostali možnost sdílet a socializovat se s přáteli nezávisle na času a prostoru. Následně se staly populárními i další sociální sítě, například Twitter či Instagram. Posledním faktorem je jednoduchost dotykové technologie, kterou mohou využívat děti od velmi raného věku, často pod minimálním dohledem rodičů. I když vzorec vztahů mezi dětmi a dospělými zůstal stejný, technologie se rozšiřují stále rychleji.⁴⁰

⁴⁰ UHLS, Yalda T. ref. 38, s. 14

2.3 VLIV MASMÉDIÍ NA VÝCHOVU

2.3.1 Výchova v digitálním věku

V současné době je život člověka neodmyslitelně spjat s médii. Podíl jednotlivých druhů médií se u různých věkových skupin liší. U starších skupin je ve větší míře zastoupena televize, kdežto u mladších věkových skupin převažují nová média. Mediální chování mládeže se řídí jinými návyky a vzorci chování, než tomu bylo u předchozích generací. Tato proměna je důsledkem právě nových mediálních technologií.⁴¹

V mediálním prostředí došlo v posledních letech k rapidnímu nárůstu běžně dostupného obsahu pro dospělé, kterému jsou děti vystavovány. Mohlo by se tedy zdát, že ve všech ohledech jsou na tom hůře než předchozí generace, protože je pro ně téměř vše dosažitelné. Výzkumy prováděné ve Spojených státech amerických však dokázaly, že dnešní náctiletí jsou zdravější než ti, kteří vyrůstali v minulých letech. Byl zjištěn výrazný pokles studentů užívajících nelegální drogy či alkohol. Užívání cigaret kleslo téměř na polovinu. Klesl však také počet trestně zadržených mladistvých, což by mohlo být pro mnohé překvapující, vzhledem k tomu, že prezentace médií budí dojem, že násilí je ve světě více než dřív. Závěr těchto výzkumů je takový, že současná mládež má menší sklony užívat návykové látky a páchat trestnou činnost než předchozí generace. Současná společnost je dle těchto výzkumů také tolerantnější. Z těchto výsledků tedy vyplývá, že i když děti sledují nevhodný mediální obsah, zřejmě tato skutečnost neovlivňuje, co dělají. Chování dětí a dospívajících je dle výzkumů v současné době totiž zdravější než kdykoli dříve.⁴²

Otázkou je, jaké styly výchovy volit pro současnou digitální generaci. Ani zde však neexistuje jednoznačný návod, jak dětem “dávkovat” média, aby to bylo naprosto správně. Jasně pouze je, že vždy je potřeba zvážit, jak budeme o svém přístupu k médiím doma komunikovat. Výzkumy v rodinách totiž dokázaly, že vývoj dětí závisí spíše na našem vztahu s nimi, než na pravidlech týkajících se médií a jejich regulaci. Jinými slovy, čím pevnější a otevřenější vztah je mezi rodiči a jejich dětmi, tím méně se děti nechají ovlivnit médii. S tím

⁴¹ SAK, Petr a kol. Člověk a vzdělání v informační společnosti: Vzdělávání a život v komputerizovaném světě. Praha: Portál, 2007. ISBN 978 - 80 -7367-230-0, s. 139-140

⁴² UHLS, Yalda T. ref. 38, s. 23-25

také přímo souvisí další výzkumné zjištění týkající se vztahu mezi tím, jak média používají rodiče a jejich děti. Vzhledem k tomu, že děti přejímají vzory rodičovského chování, bylo zjištěno, že způsob užívání médií rodičů z velké části ovlivňuje způsob, jakým budou média užívat jejich děti. Proto je velmi důležité se co nejdříve po narození dětí rozhodnout, jaké mediální prostředí pro svou rodinu vytvoříme.⁴³

Jak děti začínají růst, využívají stále aktivněji počítače, mobilní telefony, tablety a podobně. Možnost rodičů své děti kontrolovat v této chvíli slábne. Řada z nich propadá panice a nejsou si jisti, jak nejlépe k této situaci přistoupit. I toto období bylo zkoumáno, přičemž výzkumu se účastnily rodiny, kde rodiče na své děti dohlíželi a bránili jim v aktivitách na internetu, dále rodiny, v nichž rodiče se svými dětmi aktivně hovořili o rizicích internetu a pomáhali jim se na internetu bezpečně pohybovat, a v poslední řadě také rodiny, kde rodiče do této oblasti dětem nijak nezasahovali. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda některý z těchto přístupů rodičů může souviset s rizikovým chováním na internetu. Výsledek výzkumu byl takový, že nejrizikovější chování na internetu měly děti rodičů, kteří na ně aktivně dohlíželi. Tato obranná strategie tedy děti nechránila, ale fungovala přesně opačně. Prokázalo se tedy, že u větších dětí již tento přístup nemá smysl a je vhodné jej nahradit spíše aktivní komunikací s dítětem a ponecháním určitého pocitu nezávislosti.⁴⁴

2.3.2 Nadměrné užívání internetu

Digitální média v čele s internetem jsou v dnešní době běžnou součástí každodenního života dětí. Současné děti se s těmito médii setkávaly od raného dětství, na rozdíl od starších generací, jsou tedy také velmi aktivními uživateli těchto médií. Internet je relativně nové médium, které se neustále a velmi rychle vyvíjí, což vede k nejistotě a nedůvěře ohledně jeho obsahu a času u něj stráveného. Rodiče dětí, které u internetu tráví příliš mnoho času, se obávají, že děti kvůli němu nebudou mít čas na aktivity, které jsou pro jejich zdravý vývoj přínosnější. V souvislosti s touto skutečností je možné se setkat s pojmy závislost na internetu či nadměrné užívání internetu. Nadměrné užívání internetu je však takové, které jedinci

⁴³ UHLS, Yalda T. ref. 38, s. 29-30

⁴⁴ UHLS, Yalda T. ref. 38, s. 31-32

způsobuje fyzické, psychické či sociální problémy, nelze tedy říci, že pokud člověk tráví u internetu mnoho času, jedná se automaticky o jeho nadměrné užívání.⁴⁵

Čas, který děti na internetu tráví, je však také důležitým faktorem. Průměrně děti tráví u internetu hodinu až dvě denně, ovšem u některých internetových aktivit se tato časová hranice radikálně zvyšuje, například online hrám věnují děti většinou týdně podobný čas, jaký tráví ve škole. Lze tedy předpokládat, že pokud děti tráví online 3 a více hodin denně, je to na úkor školní přípravy a fyzických či sociálních aktivit dětí, což jsou zpravidla důležitější a zdravější činnosti.⁴⁶

Dosavadní vědecké studie popisují dva modely, které určují psychické předpoklady nadměrného užívání internetu. Prvním je snížená schopnost se soustředit spojená s tendencí se nudit. Dětem s touto psychickou charakteristikou internet poskytuje velké množství možných aktivit, které se mohou odehrávat i současně, není tedy nutné věnovat pozornost dlouho v kuse jedné aktivitě. Totéž platí i o internetové komunikaci, které není nutné věnovat tolik pozornosti jako reálné komunikaci. Druhý model popisuje psychické předpoklady ke vzniku nadměrného užívání internetu, jako jsou nízké sebehodnocení, sociální úzkostnost či jiné psychické problémy. Pro tyto děti je internet jakýmsi útekem od reálného života, jeho problémů a nástrah. Vzhledem k tomu, že tyto děti nemívají příliš pevné vrstevnické vztahy, internet jim nabízí náhradu v podobě online komunikace. Nahrazování reálné mezilidské komunikace komunikací internetovou však není řešením problému, tudíž má jen krátkodobé pozitivní účinky, avšak z dlouhodobého hlediska řešení situace neposkytuje.⁴⁷

Není jistě příliš překvapivé, že děti používají internet především pro svou zábavu a komunikaci s vrstevníky. Rodiče by si však trávení času svých dětí na internetu představovali jinak, zejména by preferovali, pokud by se děti na internetu věnovaly vzdělávání. Vzhledem k tomu, že to tak ve většině případů není, mohou mít obavy, že se tato skutečnost odrazí na školním prospěchu dětí. Výzkumy však prokázaly, že nadměrné užívání internetu školní

⁴⁵ ŠEVČÍKOVÁ, Anna a kol. Děti a dospívající online: Vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 978-80-247-5010-1, s. 37-38

⁴⁶ ŠEVČÍKOVÁ, Anna a kol. ref. 45, s. 38

⁴⁷ ŠEVČÍKOVÁ, Anna a kol. ref. 45, s. 40

výsledky neovlivňuje, jelikož časté užívání internetu se naopak pojí se získáváním dalších dovedností. Vliv na školní výsledky byl prokázán pouze u závislosti na internetu. Dále rodičům činí starost vliv na fyzické zdraví dítěte. Účinek internetu na fyzické zdraví je však pouze nepřímý, jedná se tedy o nedostatek času na sportovní či volnočasové aktivity zapříčiněný trávením příliš mnoho času na internetu. Nejvíce diskutovaným důsledkem tohoto vedlejšího účinku je nedostatek pohybu následován vznikem nadváhy u dětí. Je nutné si uvědomit, že tento problém však není způsoben pouze nedostatkem času na pohybové aktivity, ale také socioekonomickými faktory, vlivem rodiny, kultury a mnoha dalšími faktory. Prokázalo se však, že užívání internetu má negativní vliv na spánek dětí, jelikož výzkumy prokázaly, že čím více děti používají média, tím později chodí spát. Spánku pak mají málo a je také méně kvalitní. Tento vliv je však paradoxně rodiči většinou přehlížen.⁴⁸

Může se také stát, že se nadměrné užívání internetu dostane na hranici kontroly a člověk ho již není schopen ovládat, stane se tedy na internetu závislým. Závislost na internetu lze popsat jako činnost, která se stane dominantní v životě dítěte, je doprovázena změnou nálad a pro niž musí stále více obětovat, ať jsou to vztahy, čas nebo aktivity. Pokud nemůže být takový člověk online, nastupují abstinenční příznaky, v tomto případě negativní změny nálad. Užívání internetu přitom takovému člověku přináší významnou nepohodu, přesto se k ní neustále musí vracet, i když se opakovaně snaží s ní přestat. Současné studie však ukazují, že takto závislých jedinců je velmi malé procento. V aktuální evropské studii bylo pouze 1 % českých dětí označeno za silně problematické. Ačkoli se toto číslo mírně zvyšovalo u náctiletých dětí, nepřesáhlo ani v tomto případě evropský průměr.⁴⁹

Aby se pravděpodobnost, že k nadměrnému užívání internetu či závislosti na internetu u dítěte dojde, snížila na minimum, je důležité věnovat dostatek času a energie prevenci. Jako prevence může posloužit rozvoj specifických dovedností, jejichž osvojení u dítěte výrazně sníží šanci vzniku jednoho z výše uvedených jevů. Mezi tyto dovednosti patří například schopnost identifikovat myšlenky spojené se závislostním chováním, schopnost vyvinout individuální strategie, jak zvládat stres či nudu, schopnost rozvíjet pozitivní osobnostní rysy jako jsou kreativita či touha po sociálním kontaktu, schopnost citlivosti a porozumění vůči

⁴⁸ ŠEVČÍKOVÁ, Anna a kol. ref. 45, s. 41-42

⁴⁹ ŠEVČÍKOVÁ, Anna a kol. ref. 45, s. 44-45

druhým lidem, schopnost rozvíjet své sociální dovednosti či schopnost adaptace na pravidelný režim a na volnočasové aktivity. Vždy je velmi důležité pracovat nejen s ohroženým dítětem, ale také s jeho blízkým okolím, zejména s rodinou. Na úrovni rodiny je velmi účinné zapracovat na schopnosti navázat s dítětem bližší a podporující vztah, podpořit rodinu ve zlepšení komunikace a také ve zvýšení času stráveného jako rodina pohromadě.⁵⁰

2.3.3 Nadměrné užívání sociálních sítí

Specifickou částí internetu, která je důvodem, proč mnoho lidí užívá internet v tak velké míře, jsou sociální sítě. Vzhledem k tomu, že sociální sítě jsou nový a dostatečně neprozkoumaný fenomén, je přirozené, že k nim lidé přistupují s obavami a často jejich nadměrné užívání nazývají závislostí. Závislost na sociálních sítích je však nepotvrzeným jevem, jelikož není k dispozici dostatek studií, které by existenci tohoto typu závislosti mohly spolehlivě prokázat. Přesto může být používání sociálních sítí problematické, pokud se čas strávený jejich používáním vymkne kontrole.⁵¹

Sociální sítě jsou pro uživatele výjimečné především svou všestranností. Jsou v nich totiž zároveň zahrnuty možnosti komunikovat se svými blízkými, seznamovat se s dalšími lidmi, prezentovat se, ale také vyhledávat informace, což je zejména pro mladé velmi zajímavé. Sebe prezentace uživatelů je přitom hlavním motivem užívání sociálních sítí. Podle evropské studie *Kids Online* mělo v České republice průměrně 72 % dětí vytvořený profil na sociálních sítích, což je 13 % nad evropským průměrem. Děti do 12 let činily 46 % a děti nad 12 let dokonce 84 %. Dle této studie byl u nás naprosto dominantní sociální sítí Facebook. Velkým specifickým sociálních sítí je také možnost užívat je i na mobilních zařízeních a také na tabletech. Vzhledem k tomu, že sociální sítě jako takové nevyžadují dlouhodobé trvalé soustředění, jen velmi málo dětí je užívá denně více než dvě hodiny, na rozdíl od například online her je totiž možné je užívat kdykoli během dne.⁵²

⁵⁰ BLINKA, Lukáš a kol. Online závislosti. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5311-9, s. 55-56

⁵¹ BLINKA, Lukáš a kol. ref. 50, s. 179

⁵² BLINKA, Lukáš a kol. ref. 50, s. 180

Nadměrné užívání sociálních sítí nemusí být nutně patologické, pokud nedojde do extrémní podoby. Literatura udává tři osobnostní předpoklady nadměrného užívání sociálních sítí. První z nich je sociálně kompenzační hypotéza, která předpokládá, že sociální sítě jsou obzvláště lákavé pro sociálně úzkostné či osamělé jedince. Vzhledem k tomu, že online komunikace je pro jedince po všech stránkách jednodušší, slouží jim jako náhražka reálné komunikace. Vzhledem k tomu, že v tomto případě se většinou komunikace daří lépe v online prostředí, člověk je motivován k další izolaci od reálných vztahů. Tato hypotéza však není zcela platná. Z výzkumů totiž vyplynulo, že sociální sítě využívají více extrovertní jedinci než jedinci introvertní, od kterých se to očekávalo. Extrovertní lidé byli na sociálních sítích také více populární, stejně jako v reálném prostředí. Dá se říci, že efekt je zde tedy spíše opačný. Další hypotéza předpokládá, že intenzivní používání sociálních sítí souvisí se zvýšenou mírou narcismu, tedy nadměrného zaujetí sebou samým. Tato hypotéza se ukázala jako pravdivá, neboť bylo skutečně prokázáno, že jedinci s narcistními charakteristikami jsou aktivnějšími uživateli sociálních sítí. Poslední hypotézou je, že větší sklony k užívání sociálních sítí mají méně svědomití lidé a také lidé s tendencí k prokrastinaci. V tomto případě se ukázalo, že méně svědomití jedinci skutečně mohou trávit více času na sociálních sítích.⁵³

I přes snahu médií zveličovat problematiku trávení času na sociálních sítích se empirické teorie k této problematice staví zdrženlivě a závislost na sociálních sítích vidí pouze jako hypotetickou. Výzkumy ukázaly, že sice jsou lidé, kteří nadměrně používají sociální sítě, a přitom vykazují symptomy typické pro závislost, hovořit o skutečné závislosti však zatím není možné, jelikož není dostatek důkazů, že skutečně existuje. Je však vhodné si uvědomit, že i nadměrné užívání sociálních sítí může mít pro děti nepochybně negativní následky, například problémy ve škole či zhoršení spánku.⁵⁴

⁵³ BLINKA, Lukáš a kol. ref. 50, s. 181-187

⁵⁴ BLINKA, Lukáš a kol. ref. 50, s. 188

2.3.4 Fake news

Pojem fake news lze definovat jako úmyslně nepravdivé nebo zavádějící informace, které se objevují v médiích a na sociálních sítích. V podstatě se jedná o synonymum slova dezinformace. Podstatou fake news jsou informace, které jsou ovšem nepravdivé nebo zavádějící, a které mají sloužit k ovlivnění a zmanipulování příjemce těchto informací. K šíření těchto dezinformačních zpráv slouží prakticky veškerá masmédiá. Vlivem internetu a sociálních sítí se mnohonásobně zvýšila rychlost, jakou se fake news šíří, proto se o nich mluví mnohem více než dříve.⁵⁵

Aby fake news na příjemce fungovaly tak, jak autor zamýšlel, je nutné, aby byly uvěřitelné, a proto se musí částečně zakládat na důvěryhodných informacích. Dále je důležité, aby se dezinformace přizpůsobily dané kultuře a také, aby se k příjemci dostaly, pokud možno přes více médií. Dezinformace jsou každodenní součástí veškerých médií, avšak k jejich masivnímu rozšíření pomohl právě již výše zmíněný internet. V dnešní internetové době však již nečelíme pouze bulvárním článkům či vymyšleným příběhům, nýbrž nebezpečným dezinformacím, které nás a naše myšlení mohou do velké míry ovlivnit.⁵⁶

Jak ale fake news rozeznat od pravdivých informací? Vždy je dobré si uvědomit, že autor, který píše nebo říká pravdivou informaci, se buď opírá o svědectví uvedené události, a k informaci se vůbec osobně nevyjadřuje, nebo nejdříve představí všechna dostupná fakta, a až poté informaci analyzuje a hodnotí. Vždy platí, že kvalitní zprávy nechají čtenáře, aby si svůj názor vytvořil sám. Z obecného hlediska poznáme dobře napsanou zprávu tak, že autor je podepsán, text je věcný a srozumitelný a zdroje textu jsou dohledatelné. Naopak v případě fake news autor podepsán nebývá, často uvádí nepřesné informace nebo falešná data. Ve zvukových médiích se pravdivost zpráv ověřuje hůře, ale stále platí, že by zpráva měla dávat věcný smysl, nemělo by se jednat pouze o útržkovité informace. Velmi důležité je dávat si pozor na zprávy, které v nás vyvolávají silné emoce, to totiž může být záměrem, který nás má přimět nedívat se na problematiku racionálně a s chladnou hlavou.⁵⁷

⁵⁵ GREGOR, Miloš, VEJVODOVÁ, Petra a Zvol si info. Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích. Brno: Cpress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4, s. 8

⁵⁶ GREGOR, Miloš, VEJVODOVÁ, Petra a Zvol si info. ref. 55, s. 46

⁵⁷ GREGOR, Miloš, VEJVODOVÁ, Petra a Zvol si info. ref. 55, s. 124-125

Mimo psaných a mluvených fake news však můžeme narazit také na fake news formou fotografií. Tento druh je pravděpodobně nejhůře odhalitelný, jelikož dobře upravenou fotografii pozná málokdo. Fotografie lze zmanipulovat chybnými souvislostmi, manipulací subjektu před zachycením fotografie, nebo manipulací po vzniku fotografie, tedy digitální úpravou. První z těchto možností se děje tak, že autoři zpráv použijí nelichotivé fotografie, ke kterým si vymyslí příběhy. Typickým příkladem je situace, kdy některá z celebrit jde unavená po ulici. Fotograf ji takto vyfotografuje a následující den vyjde článek o tom, že tato celebrita je závislá na drogách a má psychické problémy. Další možností manipulace fotografií je manipulace před jejím vznikem, což znamená, že fotografie neodráží reálný stav věci, ale takový stav, který chceme, aby ukazovala. Poslední možností zmanipulování fotografie je její upravení po vzniku. Právě díky rozvoji technologií je upravení fotografie v dnešní době velmi snadné a zvládné jej prakticky kdokoli, kdo umí běžně ovládat počítač. Nejznámější takovou úpravou je fotomontáž, díky které můžeme z několika různých fotografií nebo jejich částí vytvořit úplně novou fotografii. Zejména na sociálních sítích různých fotomontáží, které nás mají o něčem přesvědčit, koluje obrovské množství.⁵⁸

Mezi další možnosti, jak lze upravit fotografie, řadíme retuš. Retuš je nejčastěji využívána ve světě modelingu a marketingu, kde je díky této metodě možné osobám smazat nedokonalosti, nebo jim i upravit postavu. Bohužel tyto úpravy fotografií řada lidí nedokáže rozpoznat.⁵⁹ Není se tedy čemu divit, že děti a dospívající, obklopeni těmito "dokonalými" lidmi, se cítí nejistí a cítí potřebu si dokazovat, že můžou být stejně zajímaví a přitažliví. Naneštěstí tohoto našeho mechanismu využívají například tvůrci sociálních sítí. Jsou si vědomi, že vnitřně toužíme po vnější odměně, tedy po ocenění a uznání. V tomto případě se jedná o vnější odměnu formou lajků, komentářů a počtu sledujících. Tyto vnější odměny nás motivují, abychom v online aktivitách pokračovali. Čím více komentářů a lajků dítě dostane, tím lépe se cítí. Na základě tohoto mechanismu však děti ukazují pouze svou povrchní image, která jim nepomůže vybudovat reálný základ jejich skutečné identity.⁶⁰

⁵⁸ GREGOR, Miloš, VEJVODOVÁ, Petra a Zvol si info. ref. 55, s. 63-67

⁵⁹ GREGOR, Miloš, VEJVODOVÁ, Petra a Zvol si info. ref. 55, s. 68-70

⁶⁰ UHLS, Yalda T. ref. 38, s. 132-135

2.3.5 Důsledky vlivu masmédií na osobnost dětí

Masmédia nám každý den znovu a znovu předsouvají jakýsi životní ideál, kterého bychom všichni bez rozdílu měli dosáhnout. Ať chceme, nebo ne, do jisté míry nás tyto idealizované představy o životě ovlivňují. Většina z nás se snaží před ostatními vypadat co nejlépe a masmédia nám k tomu mohou velmi efektivně dopomoci. Na sociálních médiích můžeme aktivně utvářet svůj dojem, a tento dojem bude vždy účinný, protože zde dáváme na oddiv pouze tu hezkou stránku sebe a svého života. Bohužel se může stát, že budeme trávit veškerý čas předstíráním, místo, abychom žili svůj skutečný život.⁶¹

Dle teorie sociálního srovnávání se porovnáváme s ostatními, abychom lépe porozuměli sami sobě. Náš pohled na nás samotné je totiž příliš subjektivní, tudíž využíváme vnější pohled porovnáváním se s ostatními. Na základě toho můžeme změnit své chování, abychom se ostatním vyrovnali. Toto sociální srovnávání je však také rizikové, jelikož v nás může vyvolat pocit nedostatečnosti a může nás připravit o naše autentické prožívání. Dospělí uživatelé sociálních sítí většinou dokáží rozlišit, nakolik autentické jsou ostatní příspěvky, a zachovají si při tom zdravé sebehodnocení, nezletilí pohybující se na sociálních sítích však tento kritický náhled většinou nemají.⁶²

Náčileti využívají sociální média především k vytvoření své image, a také k dokázání své popularity vysokým počtem sledujících, komentářů a podobně. V tomto období se ale děti učí také složitějším způsobům sociálního poznávání, například si stále více uvědomují, že materiální statky znamenají prestiž, čehož na sociálních médiích využívají. Náctiletí zkrátka usilují o to, aby byli mezi vrstevníky oblíbení, a online prostředí je jedním z těch, která formují vývoj jejich osobnosti.⁶³

U náctiletých můžeme pozorovat také jejich tendenci snadno podléhat problémovému chování svých přátel. Jelikož mají sklony se navzájem ovlivňovat, aby byli součástí party, napodobují své sebejistější vrstevníky, kteří udávají krok. Pro tento jev se používá výraz

⁶¹ UHLS, Yalda T. ref. 38, s. 127

⁶² UHLS, Yalda T. ref. 38, s. 128-129

⁶³ UHLS, Yalda T. ref. 38, s. 129-130

nákaza vrstevníky, který je výbornou metaforou vlivu sociálních médií na chování dětí, poněvadž zejména po internetu se tento jev šíří bleskovou rychlostí. Právě proto může mít tento jev především v období puberty velký vliv na vývoj dítěte. V tomto období totiž děti obzvláště podléhají vlivu svých vrstevníků a digitální prostředí tak může ovlivnit jejich sebeúctu.⁶⁴

Mimo surfování na internetu a sociálních médií, které představují větší riziko spíše pro starší děti, v dnešní době vývoj dětí velmi ovlivňují také smartphony. V Číně byly provedeny výzkumy s žáky, při kterých byly zjišťovány symptomy narušené pozornosti v souvislosti s používáním médií. Z těchto výzkumů bylo zjištěno, že čím více času trávilo dítě se smartphonem kvůli zábavě, tím bylo roztěkanější. Vliv na roztěkanost dítěte mělo také, pokud nosilo smartphone v kapse a na noc ho nevypínalo. Tyto negativní dopady však byly zjištěny také u televize, kde byl mimo jiné zjištěn také vliv na motorický vývoj, kognitivní vývoj a vývoj řeči.⁶⁵

Zajímavostí ve struktuře osobnosti pak je, že hráči online her, kteří vykazují znaky závislosti, jsou spíše introvertně ladění a sociálně úzkostní, kdežto jedinci nadměrně užívající sociální sítě jsou spíše extrovertně ladění. Toto zjištění lze vysvětlit tak, že sociální sítě nabízí neomezený kontakt s lidmi, což je pro extrovertně laděné jedince velmi atraktivní, zatímco pro introvertní jedince již méně.⁶⁶

2.3.6 Jak dětem pomoci masmédiá správně využívat

Pohyb v rámci masmédií má pro děti spoustu přínosů, ale i rizik. Jak děti dospívají, je potřeba, aby se pod vedením zodpovědných dospělých naučili jich využívat zdravě. Pokud jsou totiž masmédiá využívána zdravým způsobem, mohou být přínosná pro skutečný život,

⁶⁴ UHLS, Yalda T. ref. 38, s. 132

⁶⁵ SPITZER, Manfred. Kybernemoc: Jak nám digitalizovaný svět ničí zdraví. Brno: Host, 2016. ISBN 978-80-7491-792-9, s. 204

⁶⁶ BLINKA, Lukáš a kol. ref. 50, s. 183

jelikož mohou posloužit jako trénink například v oblasti navazování kontaktů či vycházení s lidmi. V situaci, kdy děti neznají zásady bezpečného pohybu především na internetu a sociálních médiích, mohou zde vyvěsit něco, co jim způsobí problémy. Je jasné, že stejně jako děti v každé generaci, i děti této internetové generace dělají chyby, ale ty jsou v dnešní době snadno dohledatelné a mohou se jim vymstít v budoucnu, například při volbě školy či zaměstnání. Proto je důležité vést děti k zodpovědnému užívání těchto médií.⁶⁷

Podstatné je v dětech budovat schopnost sebeovládání. Tu v nich od malička pěstujeme tak, že ho učíme zvyknout si na určitý řád a tento řád přijmout za svůj. Pokud bychom z lásky k dětem a z touhy dát jim co největší pocit svobody tuto stránku výchovy podcenili, bylo by to do budoucna velkou chybou. Že se z člověka stane dobrý člověk, pokud ho necháme dělat, co se mu zachce, věřili v Americe v polovině minulého století, ale důsledkem tohoto přístupu vyrostli z těchto dětí pouze nešťastní sobci. Svoboda totiž není možnost dělat si, co chceme, ale mít možnost konat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.⁶⁸

Uhls ve své knize dává doporučení rodičům, jejichž děti chtějí začít používat sociální sítě, jak na ně zodpovědně dohlížet, a přitom je nepřipravit o jejich svobodu a soukromí. Jako první krok uvádí nezakazovat dětem založit si profil, jelikož je velmi pravděpodobné, že si dítě pod tlakem vrstevníků profil stejně založí, ale potají pod přezdívkou, a rodiče o tom nebudou vůbec vědět. Vhodnější možnost je dítěti založení profilu povolit, ale za určitých podmínek, přičemž první z těchto podmínek je, aby si dítě své rodiče přidalo “do přátel”, čímž rodiče získávají pro začátek nad online chováním svého dítěte kontrolu, kterou mohou postupem času omezovat, nebo úplně ukončit. Tato rada se může zdát jako narušování dětského soukromí, ale ve skutečnosti i rodič, který takto dohlíží na své dítě, musí dodržovat určité zásady. Velmi důležité je zejména nikdy dítě nekárat za nevhodné příspěvky veřejně prostřednictvím profilu na sociální síti. Tato reakce rodiče by dítě pouze ponížila a ničemu by nepomohla. Veškeré nejasnosti či připomínky ohledně chování na sociálních sítích je nutné řešit s dítětem osobně v soukromí. Díky tomu pochopí, že lidé na sociálních sítích ho budou podle těchto jeho projevů posuzovat.⁶⁹

⁶⁷ UHLS, Yalda T. ref. 38, s. 117

⁶⁸ ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína. Spirituální výchova v rodině: Co radí psychologové? Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1098-6, s. 93-94

⁶⁹ UHLS, Yalda T. ref. 38, s. 117-118

Velmi podstatné je dítě poučit o tom, že veškeré jeho online chování zanechává v digitálním prostředí své stopy. Děti bohužel nemají dostatečně rozvinuté uvažování, aby si uvědomovaly, že některých svých fotografií či vyjádření, které umístily jako náctiletí na internet, mohou v dospělosti litovat. Tím spíše je povinností rodičů, aby s dítětem o této problematice hovořili a pomáhali mu vidět v souvislostech. Jak již bylo v odstavcích výše nastíněno, dnes je poměrně běžné, že personalisté kontrolují profily uchazečů o zaměstnání na sociálních sítích, aby se dozvěděli, jak se zde prezentují. Dokonce, i pokud jde o přijímání studentů na vysokou školu, není již nic neobvyklého, pokud si ti, kdo rozhodují o přijetí, najdou profily uchazečů o studium. Aby snaha dítěti vysvětlit úskalí pohybu na internetu nepůsobila jako kázání, je vhodné využít příležitosti si s dítětem promluvit o chybách, kterých se na internetu dopustili jiní lidé a byli za ně potrestáni, na kterých budou dobře vidět rizika, ale budou působit lidsky. Závěrem je také potřeba myslet na vlastní příspěvky týkající se našich dětí, které na sociálních sítích umístíme, v dospívání by se dětem totiž nemusely líbit.⁷⁰

Dle Spitzera je důležité, aby děti poznaly stav nicnedělání bez rozptylování se telefony či počítači, jelikož jim to přinese možnost zažít pocit zábavy při plnění vlastních úkolů a dosahování vlastních cílů místo pouhého reagování na vnější podněty. Tím totiž dětem nabízíme nové alternativy, jak mohou žít bez neustálého připojení k internetu, bez spousty přátel, kteří přáteli ve skutečnosti nejsou, a také bez přístrojů, které nám sice v leccčem životě ulehčují, ale také nás omezují a diktují nám, co máme dělat. S pomocí osvěty a víry v to, že lidé sami pochopí, že život online nenabízí tolik možností jako skutečný život offline, se vliv internetu na člověka může stabilizovat. Každý se totiž může dokázat digitálních médií dobrovolně zříct, když zažívá dostatek podnětných zážitků v reálném životě, přičemž tyto zážitky jsou obzvlášť důležité především pro děti. Děti bychom měli před médii chránit zejména tak, že zajistíme, aby vyrůstaly co nejvíce bez nich.⁷¹

⁷⁰ UHLS, Yalda T. ref. 38, s. 119-121

⁷¹ SPITZER, Manfred. ref. 65, s. 297-299

3. PRAKTICKÁ ČÁST

V rámci praktické části mé bakalářské práce jsem si zvolila výzkumné šetření formou kvantitativního výzkumu. Sestavila jsem dotazník obsahující 19 otázek, který zjišťuje pohled rodičů i bezdětných respondentů ve věku 20 – 64 let na vliv masmédií na výchovu dětí. Součástí dotazníku byly především uzavřené, ale i otevřené a polouzavřené otázky. Některé otázky byly určeny pouze pro respondenty, kteří jsou rodiči. U těchto otázek bylo specifikováno, aby na ně neodpovídali respondenti, kteří nemají děti. Dotazník byl anonymní, odpovědi na veškeré otázky byly dobrovolné, pokud tedy respondenti nechtěli na některou z otázek odpovídat, mohli jakoukoli odpověď vynechat. Tento dotazník jsem rozeslala respondentům v podobě elektronického formuláře. Vyplněných dotazníků se mi vrátilo zpět 106. Všechny dotazníky byly použity pouze pro účel tohoto výzkumného šetření.

3.1 Cíl a hypotézy výzkumu

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, zda má užívání masmédií u dětí vliv na jejich výchovu, ale také, zda se užívání masmédií dospělými odráží i na užívání masmédií jejich dětmi.

V návaznosti na tento cíl jsem zvolila 4 výzkumné hypotézy, které na základě výsledků výzkumu budou potvrzeny nebo vyvráceny.

Hypotéza č. 1 – Rodiče, kteří s dětmi hovořili o rizicích internetu a bezpečném pohybu na internetu, jsou sebejistější v otázce výchovy svých dětí.

Hypotéza č. 2 - Rodiče, kteří s dětmi hovořili o fenoménu fake news, nemají pocit, že by internetový obsah negativně ovlivňoval názory jejich dětí.

Hypotéza č. 3 - Rodiče i bezdětní lidé se domnívají, že užívání internetu a sociálních sítí či sledování nevhodných televizních obsahů může ovlivňovat vývoj a osobnost dítěte.

Hypotéza č. 4 - Děti tráví u médií denně podobnou dobu jako jejich rodiče.

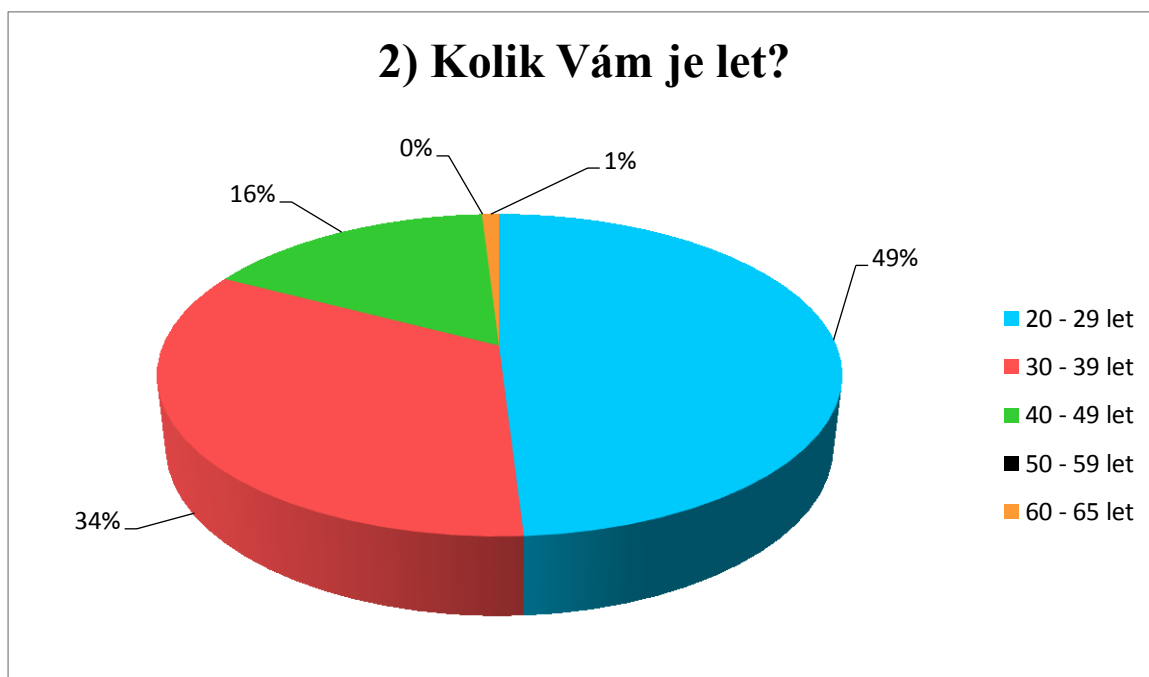
3.2 Výsledky výzkumného šetření

Otázka č. 1

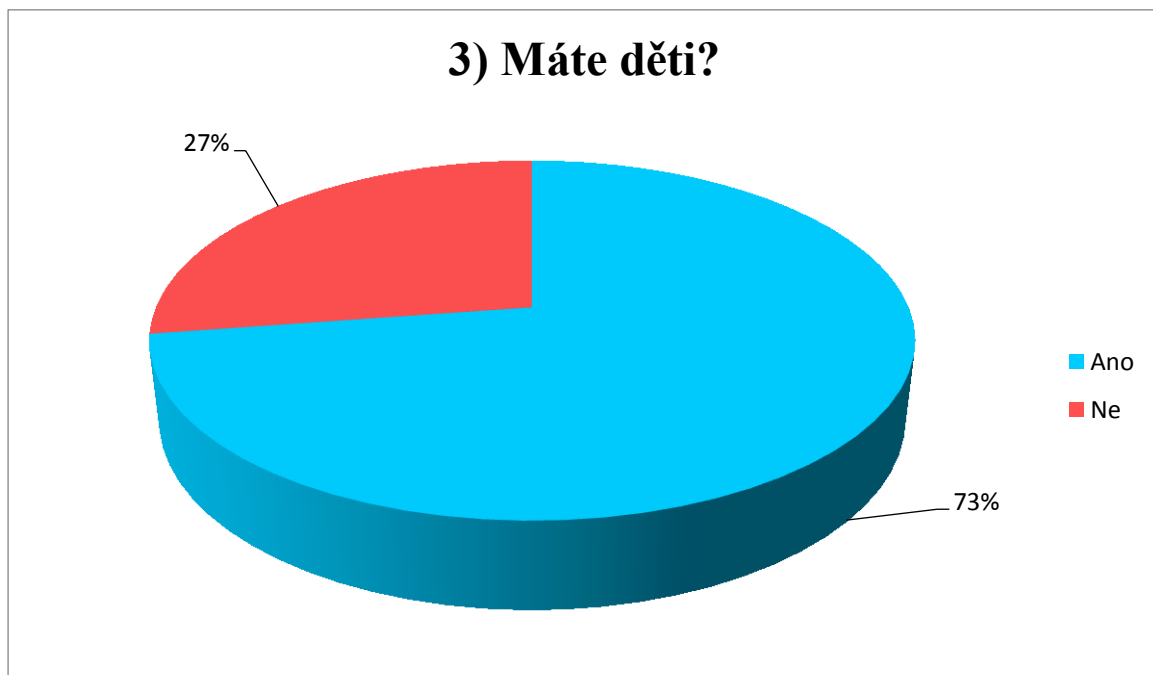
Otázka č. 1 byla uzavřenou otázkou s cílem zjistit pohlaví respondentů, kteří na dotazník odpovídali. Na tuto otázku odpovědělo všech 106 respondentů, z nichž 91 % tvořily ženy a 9 % muži.

Otázka č. 2

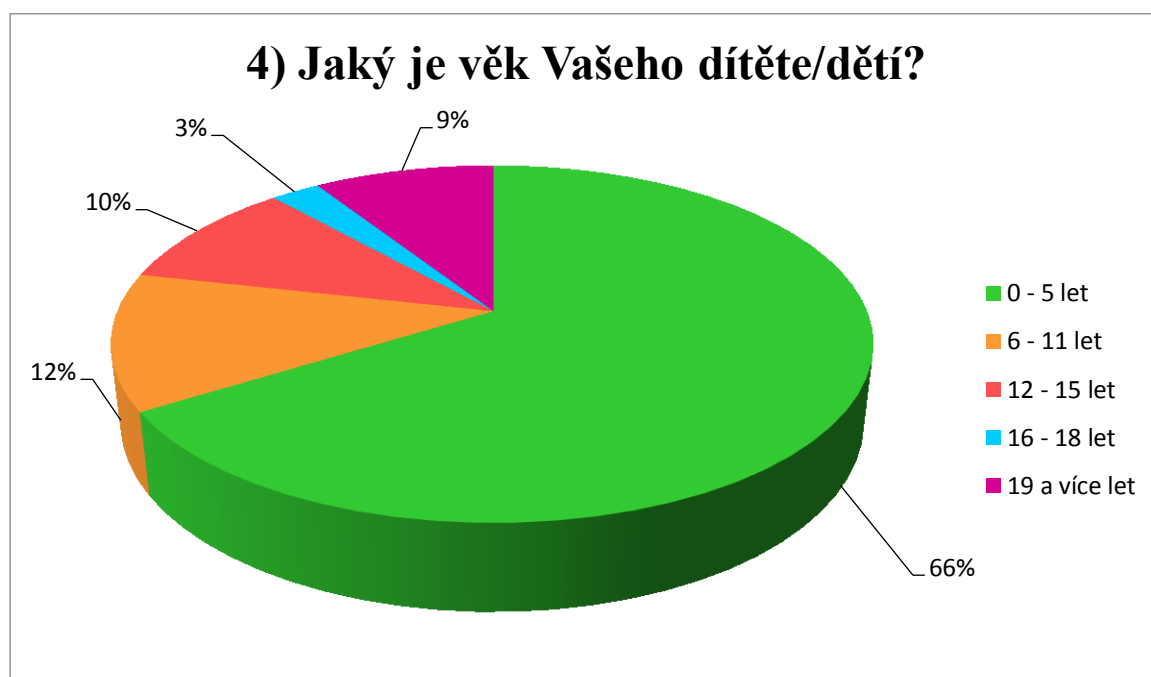
V otázce č. 2 byl zkoumán věk respondentů. Tato otázka byla otevřená, tedy každý respondent sám napsal svůj věk. Nejmladší respondent uvedl věk 20 let, nejstarší 64 let. Následně byli respondenti podle věku zařazeni do skupin. Věkovou skupinu 20 – 29 let tvořilo celkem 49 % respondentů, věková skupina 30 – 39 let byla tvořena 34 % procenty respondentů, ve věkové skupině 40 – 49 let bylo 16 % respondentů a 1 % respondentů tvořili respondenti ve věkové skupině 60 – 65 let. Ve věkové skupině 50 – 59 let nebyl žádný respondent. 2 respondenti na tuto otázku neodpověděli.

Otázka č. 3

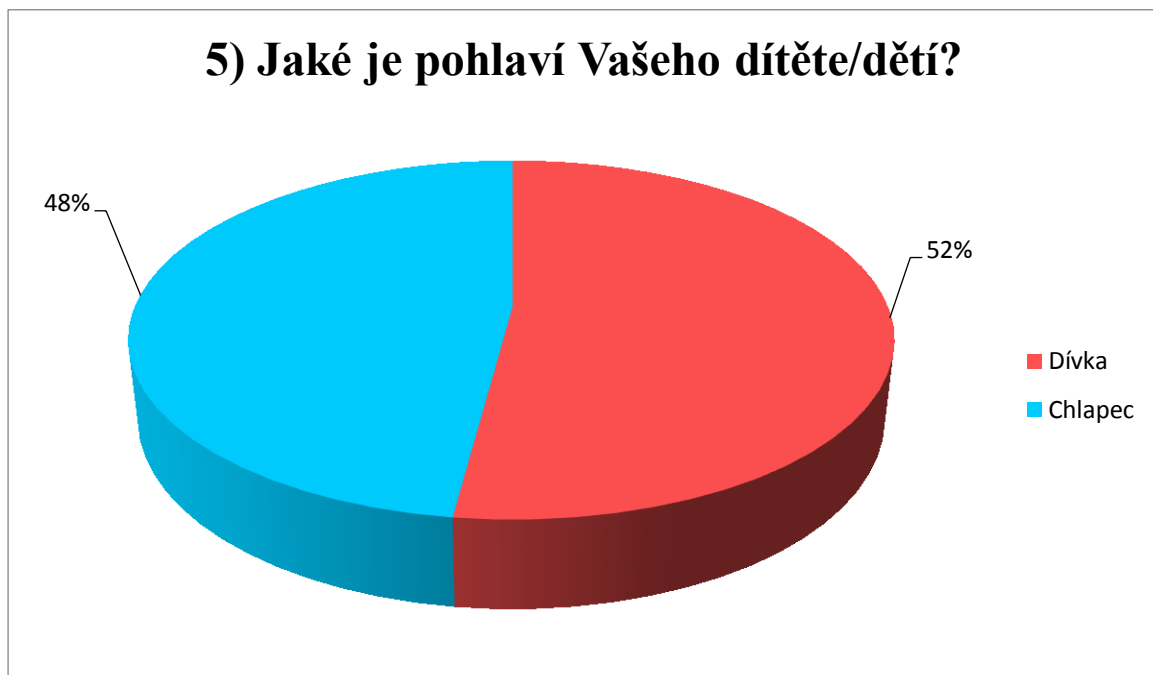
Otázka č. 3 byla zaměřena na zjištění, zda respondenti jsou rodiči či nikoliv. Tato otázka byla uzavřená, a odpovědělo na ni všech 106 respondentů. 73 % respondentů uvedlo, že mají děti. 27 % respondentů uvedlo, že děti nemají.

Otázka č. 4

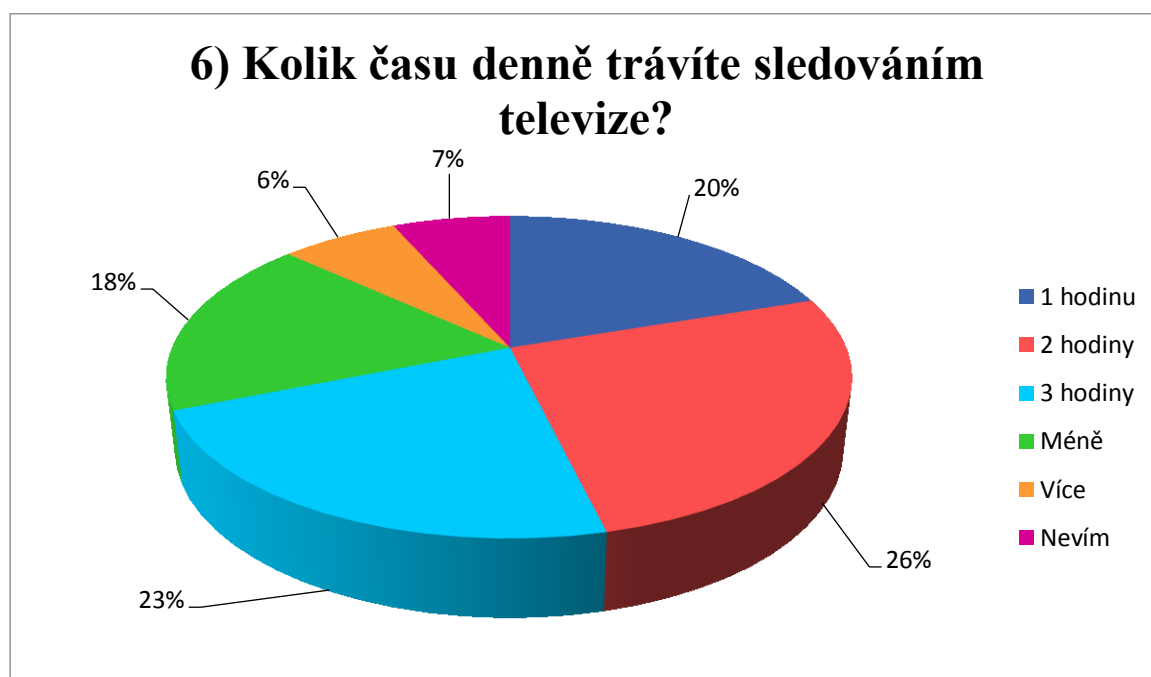
Otázka č. 4 zjišťovala věk dětí respondentů, jednalo se o otevřenou otázku. Na tuto otázku odpovídalo pouze 73 % respondentů, kteří mají děti. Celkem respondenti uvedli, že mají děti ve věku od 6 týdnů do 26 let. Věkovou skupinu od narození do 5 let tvořilo 66 % dětí respondentů, věková skupina 6 – 11 let byla tvořena 12 % dětí respondentů, dále 10 % dětí bylo ve věkové skupině 12 – 15 let, 3 % dětí bylo ve věkové skupině 16 – 18 let a 9 % procent dětí respondentů bylo starších 19 let.

Otázka č. 5

V otázce č. 5 respondenti uváděli, jakého pohlaví jsou jejich děti. Opět se jednalo o otevřenou otázku. 52 % respondentů uvedlo, že mají dívku a 48 % respondentů uvedlo, že mají chlapce.

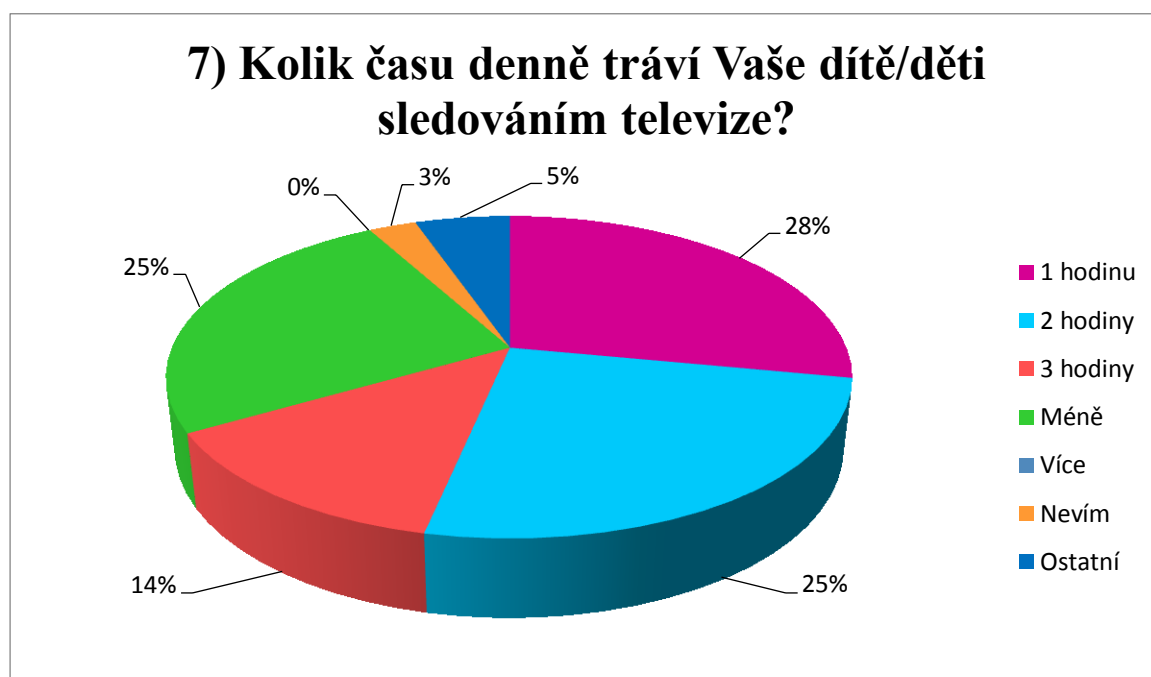
Otázka č. 6

Otázka č. 6 byla zaměřena na zjištění, kolik času denně respondenti stráví sledováním televize. Tato otázka byla uzavřená, tedy respondenti vybírali z odpovědí uvedených v grafu. Odpověď na tuto otázku vyplnilo všech 106 respondentů.

Nejvíce respondentů, konkrétně 26 %, uvedlo, že sledováním televize stráví 2 hodiny denně. 23 % respondentů uvedlo, že sledováním televize stráví 3 hodiny denně. 20 % respondentů odpovědělo, že sledováním televize stráví denně 1 hodinu. 18 % respondentů uvedlo, že stráví sledováním televize méně času, než 1 hodinu denně, a 6 % respondentů uvedlo, že sledováním televize stráví denně více, než 3 hodiny denně. 7 % respondentů uvedlo, že neví, kolik času denně stráví sledováním televize.

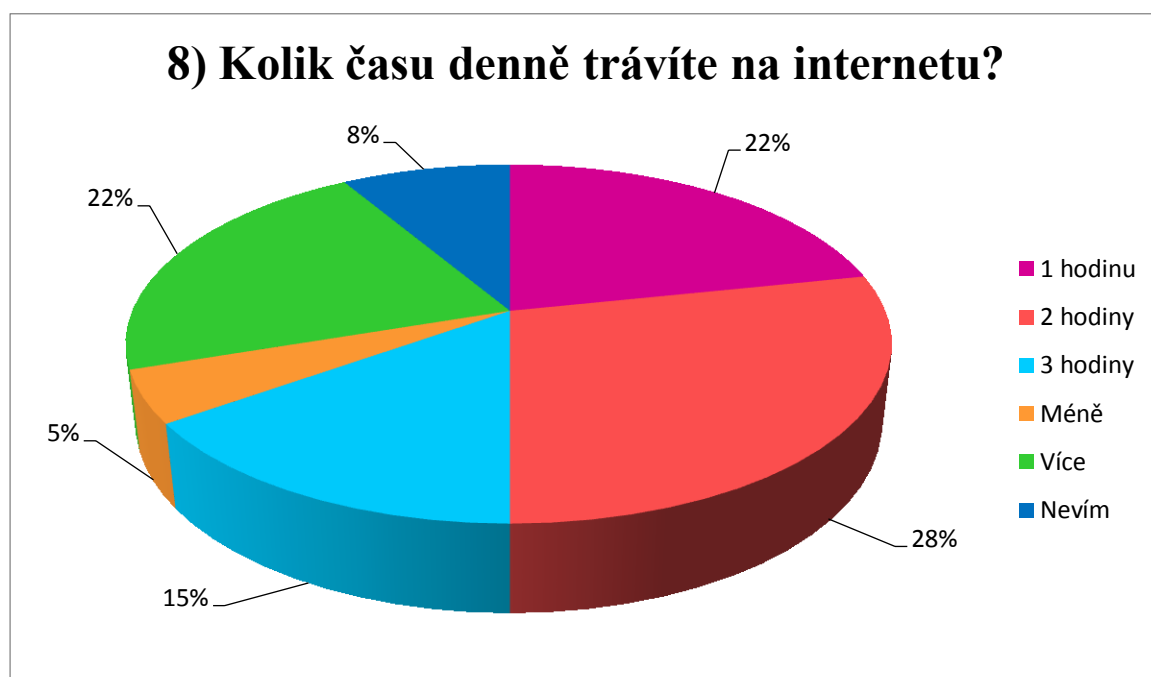
Otázka č. 7

Smyslem otázky č. 7 bylo zjistit, kolik času denně tráví děti respondentů sledováním televize. Tato otázka byla polouzavřená, respondenti tedy vybírali z uvedených odpovědí, ale vzhledem k tomu, že někteří z respondentů měli dětí více, byla dostupná i odpověď jiná, kam mohli uvést například pro každé dítě jinou odpověď. Na tuto otázku odpovídali pouze respondenti, kteří mají děti. Z nich 2 respondenti neodpověděli.

28 % respondentů uvedlo, že jejich děti tráví sledováním televize 1 hodinu. 25 % respondentů odpovědělo, že jejich děti tráví sledováním televize 2 hodiny denně. Stejný počet respondentů také uvedl, že jejich děti tráví sledováním televize denně méně času, než 1 hodinu. 14 % respondentů uvedlo, že jejich děti sledováním televize tráví 3 hodiny denně. 5 % respondentů využilo možnosti napsat vlastní odpověď, přičemž uvedli 3 různé odpovědi: zatím vůbec, 30 minut denně, 2-3x týdně. Odpověď „Nevím“ zvolily 3 % respondentů. Možnost více, než 3 hodiny denně nezvolil nikdo z respondentů.

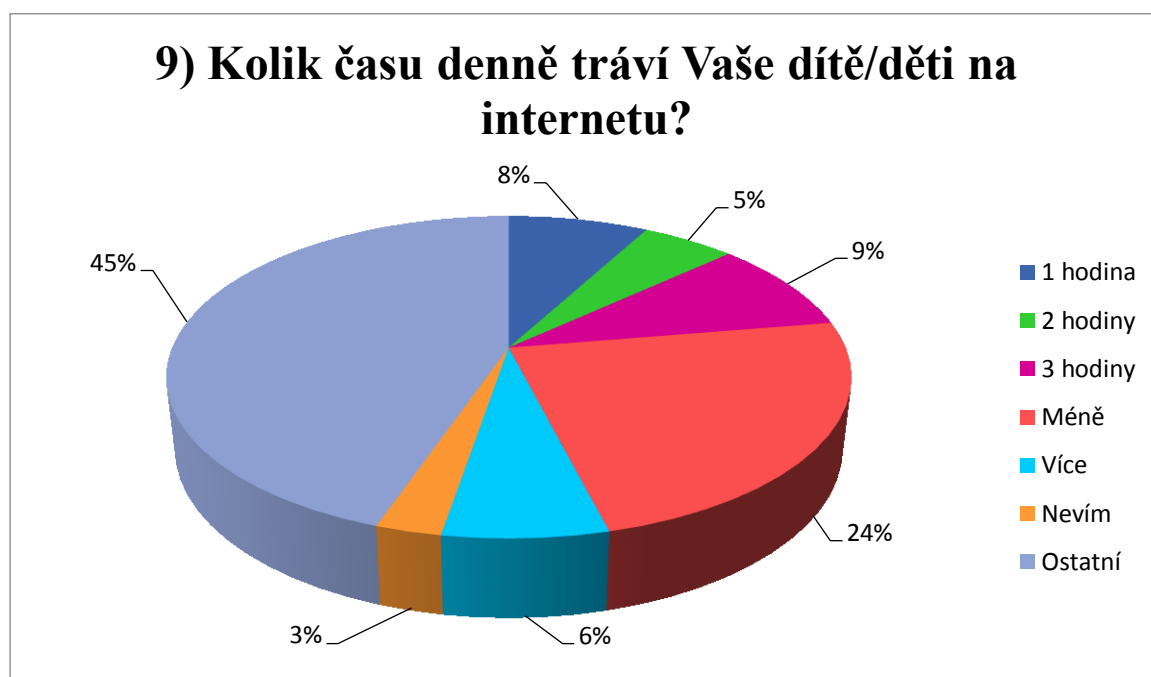
Otázka č. 8

Otázka č. 8 byla uzavřenou otázkou sloužící ke zjištění, kolik času denně tráví respondenti na internetu. Odpovědělo na ni všech 106 respondentů.

28 % dotazovaných uvedlo, že na internetu tráví 2 hodiny denně. 22 % respondentů uvedlo, že denně na internetu tráví 1 hodinu. Stejně procento respondentů také vyplnilo, že na internetu denně tráví více, než 3 hodiny. 15 % respondentů odpovědělo, že na internetu tráví 3 hodiny denně. 8 % respondentů uvedlo, že neví, kolik času denně tráví na internetu a 5 % respondentů uvedlo, že na internetu tráví méně, než 1 hodinu denně.

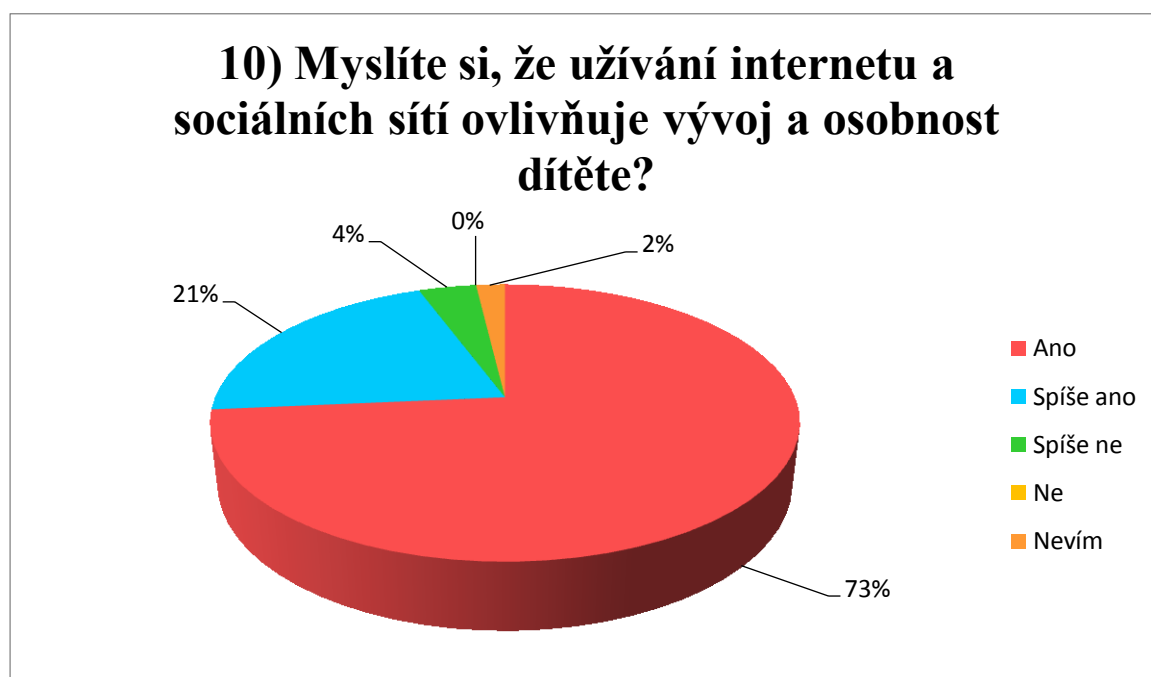
Otázka č. 9

Cílem otázky č. 9 bylo zjistit, kolik času denně tráví děti respondentů na internetu. Tato otázka byla polouzavřená a odpovídali na ni pouze respondenti, kteří mají děti. 2 z nich na tuto otázku neodpověděli.

45 % respondentů využilo možnosti napsat vlastní odpověď, přitom 32 z nich uvedlo, že jejich děti zatím netráví na internetu žádný čas a 2 uvedli, že jejich děti využívají internet pouze občas. 24 % respondentů uvedlo, že jejich děti tráví na internetu méně, než 1 hodinu denně. 9 % dotazovaných uvedlo, že jejich děti tráví na internetu 3 hodiny denně. 8 % respondentů uvedlo, že jejich děti na internetu tráví 1 hodinu denně a 6 % zvolilo možnost, že jejich děti tráví na internetu více, než 3 hodiny denně. 5 % respondentů pak odpovědělo, že jejich děti na internetu tráví 2 hodiny denně a 3 % respondentů uvedlo, že neví, kolik času denně jejich děti tráví na internetu.

Otázka č. 10

Otázka č. 10 zjišťovala názor respondentů na problematiku vlivu internetu a sociálních sítí na vývoj a osobnost dítěte. Všechny 106 respondentů na tuto otázku odpovědělo.

73 % respondentů zvolilo odpověď „Ano“. Dalších 21 % respondentů zvolilo možnost „Spíše ano“. Pouhá 4 % dotazovaných odpověděla „Spíše ne“ a 2 % zvolila možnost „Nevím“. „Ne“ jako odpověď ne zvolil žádný z respondentů.

Je tedy evidentní, že respondenti se domnívají, že užívání internetu a sociálních sítí ovlivňuje vývoj a osobnost dítěte.

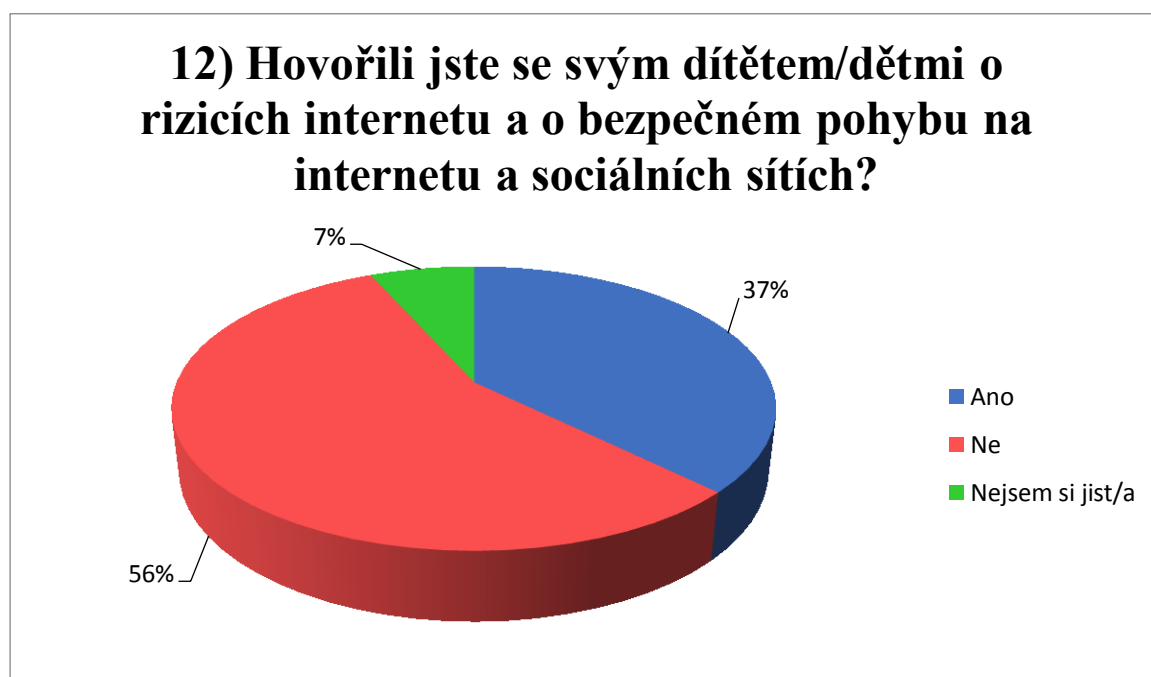
Otázka č. 11

Otázka č. 11 ověřovala názor respondentů na problematiku vlivu nevhodného televizního obsahu na vývoj a osobnost dítěte. Všechny 106 respondentů na tuto otázku odpovědělo.

68 % dotazovaných zvolilo odpověď „Ano“. 29 % respondentů pak vybralo možnost „Spíše ano“. Že sledování nevhodného televizního obsahu vývoj a osobnost dítěte spíše neovlivňuje, se domnívají 3 % respondentů. Možnost „Ne“ a „Nevím“ nezvolil žádný z respondentů.

Otázka č. 12

Otázka č. 12 zjišťovala, zda rodiče hovořili se svými dětmi o rizicích internetu a o bezpečném pohybu na internetu. Tato otázka byla uzavřená a odpovídali na ni pouze respondenti, kteří mají děti. 2 z nich na tuto otázku neodpověděli.

Na tuto otázku 56 % respondentů – rodičů odpovědělo, že s dětmi o rizicích internetu a o bezpečném pohybu na internetu nehovořili. 37 % dotazovaných rodičů odpovědělo, že se svými dětmi o rizicích internetu a bezpečném pohybu na internetu hovořili. 7 % respondentů pak uvedlo, že si nejsou jisti.

Otázka č. 13

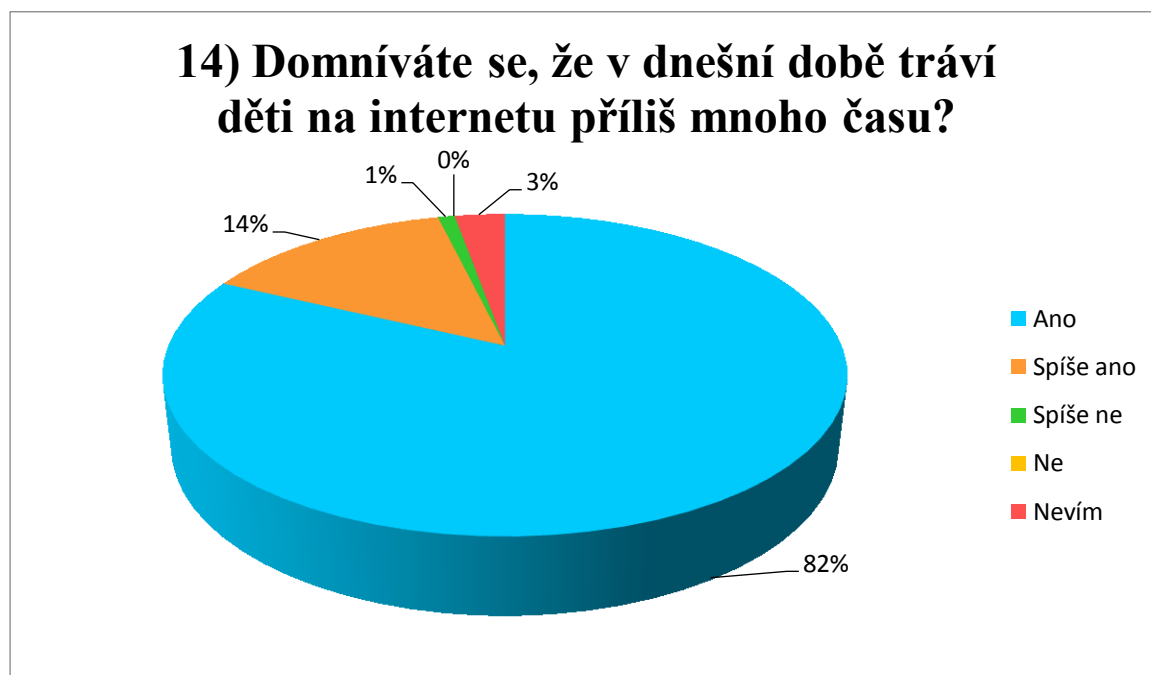

Otázka č. 13 byla zaměřena na zjištění, zda rodiče mají dojem, že trávení času dítěte na internetu může ovlivnit působení jejich výchovy. Tato otázka byla uzavřená a určena pouze pro respondenty, kteří jsou rodiči. Všichni respondenti, kteří mají děti, na tuto otázku odpověděli.

46 % respondentů zvolilo možnost „Ano“, tedy toto procento respondentů mělo pocit, že trávení času dítěte na internetu může ovlivnit působení jejich výchovných metod. 34 % respondentů pak zvolilo možnost „Spíše ano“. 14 % respondentů odpovědělo „Spíše ne“, 4 % respondentů zvolilo možnost „Ne“ a 2 % dotazovaných zvolilo možnost „Nevím“.

Zajímavé přitom je, že z 28 respondentů, kteří v předchozí otázce odpověděli, že se svými dětmi hovořili o rizicích internetu a bezpečném pohybu na internetu, jen 5 z nich má dojem, že trávení času jejich dítěte na internetu spíše nemůže ovlivnit působení jejich výchovných metod a pouze 1 jediný respondent má pocit, že trávení času jeho dítěte na internetu nemůže ovlivnit působení jeho výchovných metod.

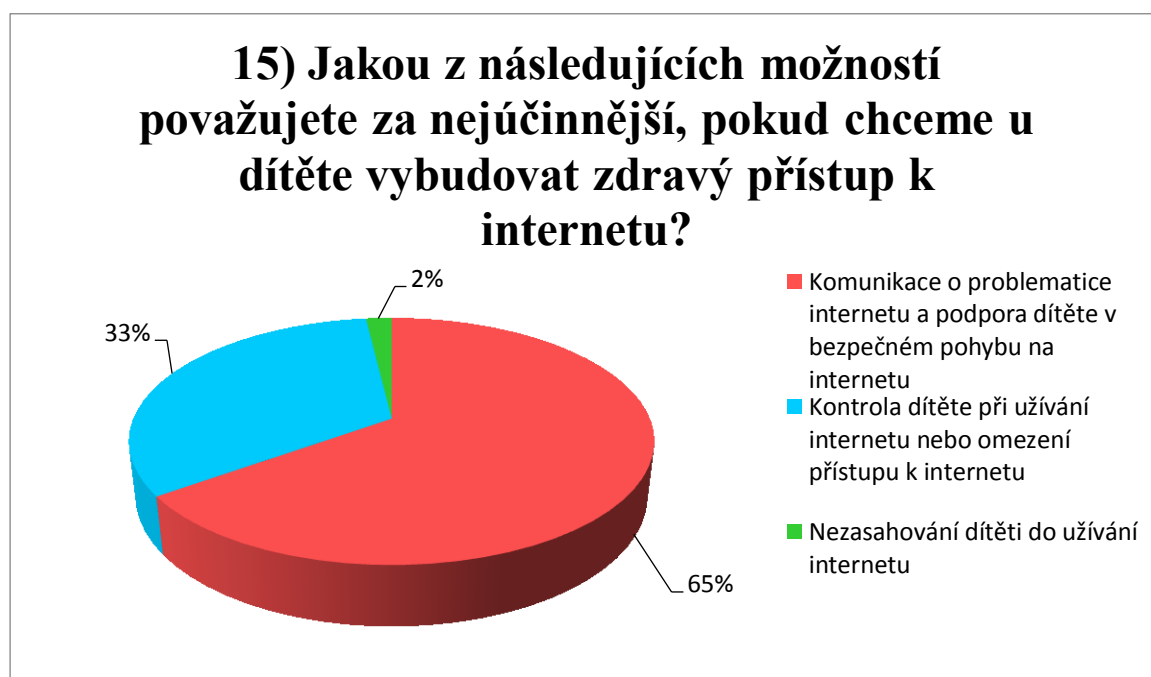
Otázka č. 14

Otázka č. 14 zjišťovala názor respondentů na množství času, které tráví děti v dnešní době na internetu. Tato otázka byla uzavřená a odpovědělo na ni všech 106 respondentů.

Jednoznačná většina respondentů, konkrétně 82 %, zvolila možnost „Ano“, tedy se domnívá, že v dnešní době děti tráví na internetu příliš mnoho času. Dalších 14 % respondentů zvolilo možnost „Spíše ano“. 3 % respondentů uvedly možnost „Nevím“ a 1 % respondentů zvolilo odpověď „Spíše ne“. Možnost „Ne“ nezvolil nikdo z dotazovaných.

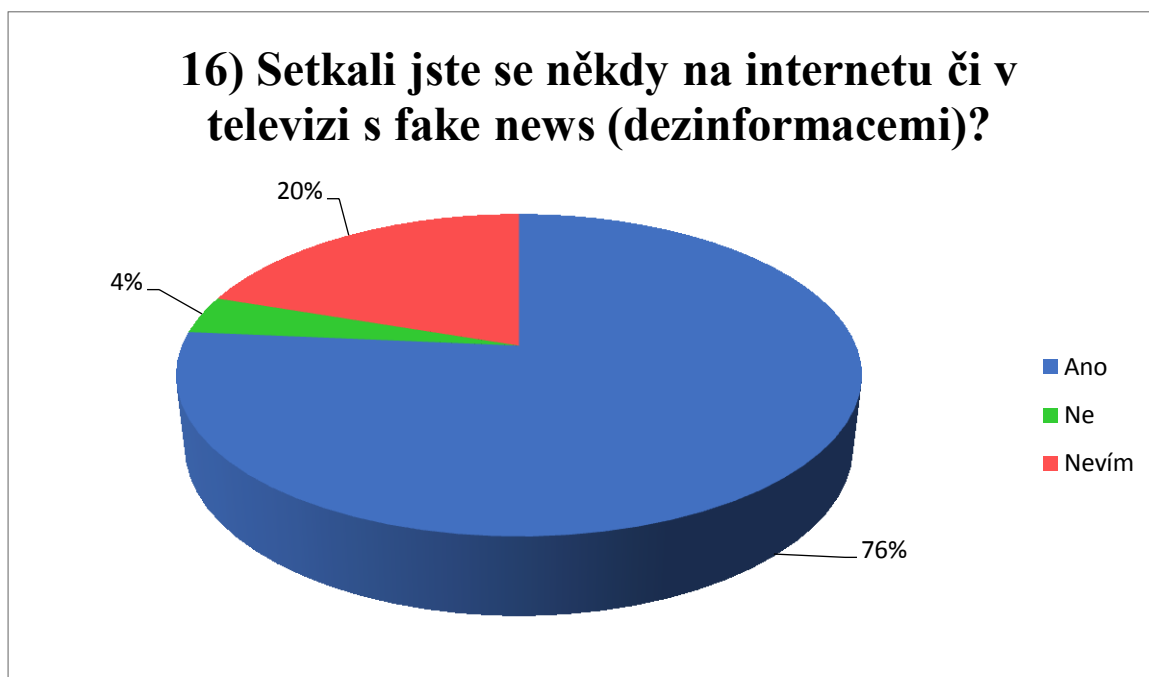
Otázka č. 15

Otázka č. 15 zjišťovala, jaký přístup by rodiče považovali za nejvhodnější, pokud by chtěli u dětí vybudovat zdravý přístup k internetu. Otázka byla uzavřená, na výběr tedy bylo pouze z uvedených možností. Na tuto otázku odpovídali pouze respondenti, kteří jsou rodiči. Všichni na otázku odpověděli.

65 % dotazovaných rodičů uvedlo, že za nejúčinnější považují komunikaci o problematice internetu a podpora dítěte v bezpečném pohybu na internetu. 33 % dotazovaných rodičů zvolilo odpověď, že za nejúčinnější považují kontrolu při užívání internetu či omezení přístupu k internetu. 2 % respondentů pak uvedly, že za nejúčinnější považují nezasahování dítěti do užívání internetu.

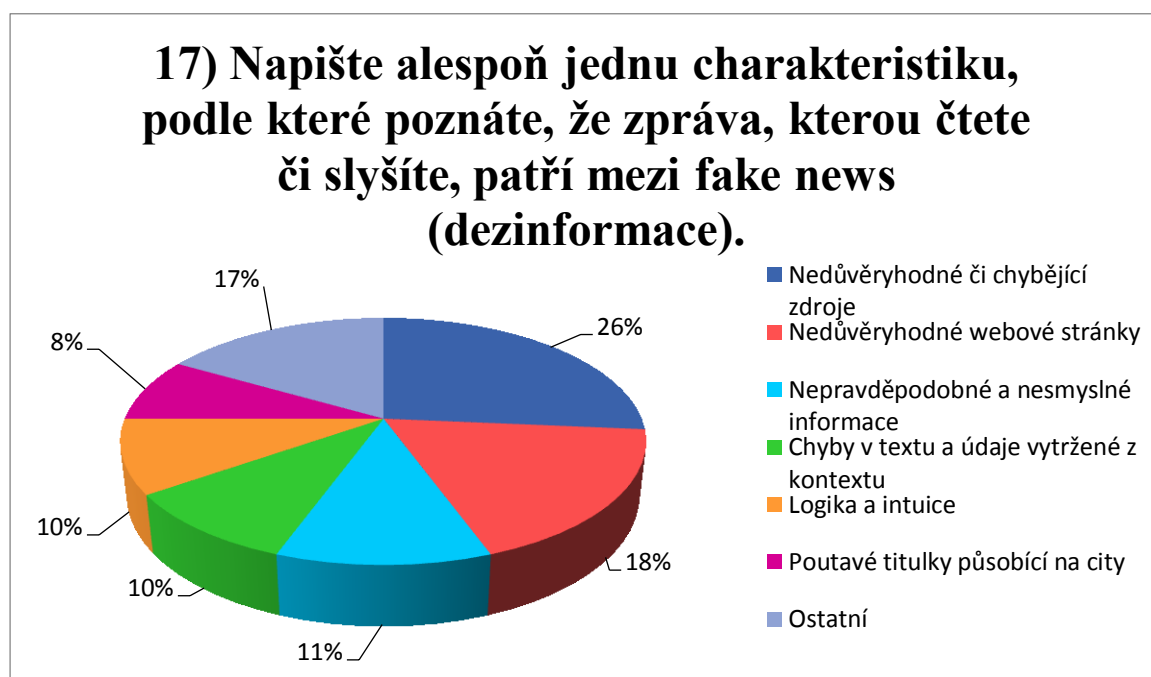
Otázka č. 16

Otázka č. 16 ověřovala, zda se respondenti v televizi či na internetu setkali s fake news. Otázka byla uzavřená a odpovědělo na ni všech 106 respondentů.

76 % respondentů odpovědělo, že se s fake news již setkali. 20 % respondentů zvolilo možnost „Nevím“ a 4 % dotazovaných odpověděly, že se s fake news neseťkaly.

Otázka č. 17

V otázce č. 17 bylo ověřováno, zda respondenti znají obecné charakteristiky, podle kterých můžeme rozpoznat fake news. Tato otázka byla otevřená. 34 respondentů tuto otázku nechalo nevyplněnou.

Mezi odpověďmi byla nejvíce zastoupená odpověď, že fake news můžeme poznat podle nedůvěryhodných či chybějících zdrojů, na které se shodlo 26 % respondentů. Druhou nejčastější odpovědí byla, že fake news poznáme tak, že se vyskytuje na nedůvěryhodných webových stránkách, kterou napsalo 18 % respondentů. 11 % respondentů napsalo, že fake news většinou obsahuje nepravděpodobné a nesmyslné informace. 10 % respondentů se domnívá, že fake news můžeme poznat podle chyb v textu a také podle údajů vytržených z kontextu, zároveň se to samé procento respondentů domnívá, že fake news poznáme logikou a intuicí. 8 % dotazovaných napsalo, že fake news většinou poznáme tak, že obsahuje poutavé titulky a nadpisy působící na city lidí. Dalších 17 % respondentů napsalo některé méně zastoupené odpovědi. Domnívali se, že fake news poznáme podle jednostrannosti informací, komentářů, klamných reklam, či že média obecně neprezentují pravdu.

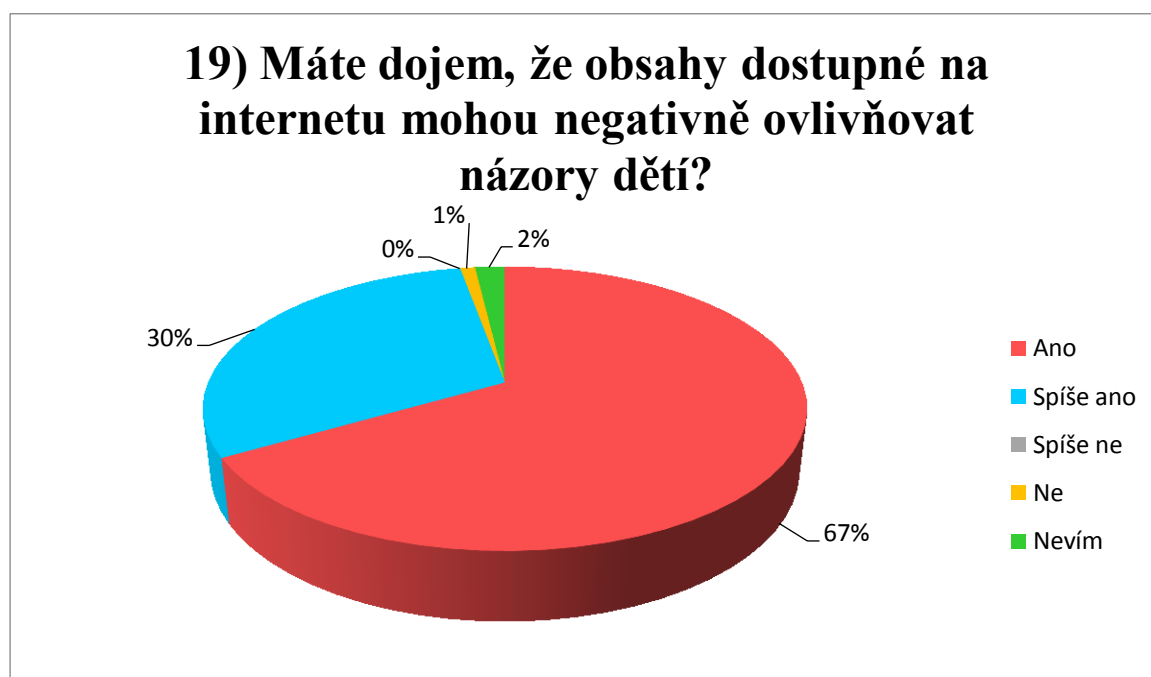
Otázka č. 18

Otázka č. 18 je zaměřena na zjištění, zda rodiče se svými dětmi hovořili o možné nepravdivosti zpráv zveřejňovaných na internetu. Tato otázka byla určena pro respondenty, kteří mají děti. 6 z nich na otázku neodpovědělo.

49 % respondentů – rodičů uvedlo, že se svými dětmi hovořili o tom, že ne všechny zprávy, které jsou zveřejňované na internetu, jsou pravdivé. 44 % dotazovaných naopak uvedlo, že se svými dětmi o této problematice nehovořili. 7 % respondentů pak uvedlo, že si nejsou jisti, zda o této problematice se svými dětmi hovořili.

Otázka č. 19

Tato otázka zjišťovala názor respondentů na to, zda obsahy dostupné na internetu mohou negativně ovlivňovat názory dětí. Odpověď na tuto otázku 1 respondent nevyplnil.

67 % respondentů se domnívá, že obsahy dostupné na internetu mohou negativně ovlivňovat názory dětí, jelikož zvolili možnost „Ano“. 30 % respondentů pak zvolilo možnost „Spíše ano“. 2 % dotazovaných zvolila možnost „Nevím“ a 1 % zvolilo možnost „Ne“. Možnost spíše ne nezvolil nikdo z respondentů.

I v tomto případě sice 49 % respondentů se svými dětmi mluvilo o tom, že zprávy zveřejňované v televizi či na internetu nejsou vždy pravdivé, ale přesto v této otázce všichni tito respondenti zvolili možnost „Ano“ nebo „Spíše ano, tedy se domnívají, že obsah dostupný na internetu může negativně ovlivňovat názor jejich dětí.

3.3 Vyhodnocení výzkumného šetření

V rámci tohoto výzkumu jsem zkoumala platnost čtyř hypotéz. První hypotézou bylo, že **rodiče, kteří s dětmi hovořili o rizicích internetu a bezpečném pohybu na internetu, jsou sebejistější v otázce výchovy svých dětí.** Vzhledem k tomu, že z 28 respondentů, kteří odpověděli, že se svými dětmi hovořili o rizicích internetu a bezpečném pohybu na internetu, jen 5 z nich mělo dojem, že trávení času jejich dítěte na internetu spíše nemůže ovlivnit působení jejich výchovných metod a pouze 1 jediný respondent měl pocit, že trávení času jeho dítěte na internetu nemůže ovlivnit působení jeho výchovných metod, tato hypotéza se nepotvrdila.

Druhou hypotézou bylo, že **rodiče, kteří s dětmi hovořili o fenoménu fake news, nemají pocit, že by internetový obsah negativně ovlivňoval názory jejich dětí.** I v tomto případě sice 49 % respondentů se svými dětmi mluvilo o tom, že zprávy zveřejňované v televizi či na internetu nejsou vždy pravdivé, ale přesto v této otázce všichni tito respondenti zvolili možnost „Ano“ nebo „Spíše ano“, tedy se domnívají, že obsah dostupný na internetu může negativně ovlivňovat názory jejich dětí. Ani tato hypotéza se tedy nepotvrdila. Když porovnáme výsledky první a druhé hypotézy, můžeme vidět, že dokonce i rodiče, kteří s dětmi o rizicích a problémech internetu hovořili, mají dojem, že jejich děti přesto mohou být internetem ohroženy. Domnívám se, že příčinou je jednak nedostatečné prozkoumání vlivu internetu na výchovu dětí, z kterého plyne nedostatek informací pro rodiče, kteří se v důsledku toho o své děti logicky bojí, ale také relativní novost tohoto fenoménu, což spolu vlastně souvisí.

Třetí hypotéza předpokládá, že **rodiče i bezdětní lidé se domnívají, že užívání internetu a sociálních sítí či sledování nevhodných televizních obsahů může ovlivňovat vývoj a osobnost dítěte.** Vzhledem k tomu, že 100 respondentů ze 106 (94 %) označilo v otázce, zda má užívání internetu a sociálních sítí vliv na vývoj a osobnost dítěte možnosti „Ano“ nebo „Spíše ano“ a 103 respondentů ze 106 (97 %) označilo v otázce, zda má nevhodný televizní obsah vliv na vývoj a osobnost dítěte možnosti „Ano“ nebo „Spíše ano“, je evidentní, že naprostá většina respondentů, nezávisle na tom, či mají děti nebo ne, se domnívá, že užívání internetu a sociálních sítí či sledování nevhodných televizních obsahů může ovlivňovat vývoj a osobnost dítěte. Tato hypotéza tedy byla potvrzena.

Ve čtvrté hypotéze byl předpoklad, že **děti tráví u médií denně podobnou dobu jako jejich rodiče**. Podobnou dobou se pro účely této hypotézy myslí stejná doba + - 1 hodina. Při zkoumání času, který tráví dospělí rodiče u masmédií, a času, který tráví u masmédií jejich děti, bylo zjištěno, že u televize tráví podobnou dobu rodiče i děti ve 49 případech ze 77. U internetu již bylo číslo nižší, konkrétně zde trávili podobnou dobu rodiče i děti pouze ve 4 případech. Tato hypotéza tedy potvrzena nebyla, avšak tuto skutečnost lze podle mého názoru přisuzovat zejména věkové hranici dětí, jelikož 66 procent respondentů – rodičů má děti do 5 let věku, které ještě v takové míře nepřežaly vzory rodičů. Kdyby byl ve výzkumné skupině zastoupen větší podíl dětí dospívajících, výsledek výzkumu by jistě vypadal jinak.

4, ZÁVĚR

Tato práce byla zaměřena na problematiku vlivu masmédií na výchovu dětí. Cílem této práce bylo zjistit, zda a jaký vliv mají masmédiá na výchovu dětí a také, zda se užívání masmédií dospělými odráží i na užívání masmédií jejich dětmi, jinými slovy, zda děti i v tomto případě přejímají vzory rodičů.

V rámci teoretické části své práce jsem se nejprve věnovala problematice masmédií a výchovy. Tyto dvě problematiky byly přiblíženy a vysvětleny, aby na ně mohla navázat kapitola zabývající se již konkrétně vlivem masmédií na výchovu dětí. Tato kapitola byla pro mou práci stěžejní, neboť jsou zde již podrobně popsány vlivy jednotlivých masmédií a jejich obsahů. Tato kapitola byla teoretickou základnou pro zjištění, zda masmédiá skutečně mají vliv na výchovu dětí. V rámci této části práce jsem zjistila, že vliv masmédií na výchovu dětí, ale i na děti obecně, stále ještě není dostatečně prozkoumaný a není tedy lehké jednoznačně určit, jak moc rozsáhlý jejich vliv je. Zároveň je vliv masmédií na výchovu dětí velmi individuálním problémem, který závisí na mnoha vnitřních i vnějších faktorech, přičemž zejména důležitým faktorem, který určuje rozsah vlivu masmédií na děti, je vztah rodičů a dítěte a z něj vyplívající přístup rodičů k dítěti.

Ve druhé části práce, kterou tvoří kvantitativní výzkumné šetření, jsem stanovila čtyři hypotézy, které jsem ověřovala na základě vyhodnocení jednotlivých dotazníků. Cílem první i druhé hypotézy bylo zjistit, zda rodiče, kteří se svými dětmi hovořili o rizicích masmédií, jsou si jistější v otázce vlivu masmédií na výchovu a na jejich děti. Tyto dvě hypotézy nebyly výzkumem potvrzeny. Třetí hypotéza zjišťovala, zda se rodiče i bezdětní respondenti domnívají, že masmédiá mají vliv na vývoj a osobnost dítěte. Tato hypotéza byla potvrzena. Čtvrtá hypotéza ověřovala, zda děti napodobují chování svých rodičů v rámci užívání masmédií. Tuto hypotézu výzkum nepotvrdil.

Z teoretických poznatků i výsledků výzkumného šetření je patrné, že užívání masmédií může mít vliv na výchovu dětí. Klíčový je v této problematice zejména věk dítěte a přístup rodičů k dítěti, přičemž v každém věku fungují jiné strategie, jak dítěti pomoci masmédiá využívat zdravě. Neexistuje žádný univerzální recept, jak vliv masmédií co nejvíce minimalizovat, ale

vždy je důležitá komunikace, podpora dítěte a především navození pocitu důvěry a bezpečí. Čím jistěji se dítě v rodině bude cítit, tím menší vliv na něj masmédiá budou mít.

Jako prevenci tohoto jevu bych doporučila zejména trávení více času s dětmi jinými aktivitami, než těmi online, ačkoli si uvědomuji, že v dnešní době není snadné děti od masmédií úplně oddělit ani venku či na výletě, nehledě na to, že řada rodičů je velmi zaneprázdněná a to, že děti někdy tráví čas s médii, jediné uvítají, aby měli prostor na vyřízení potřebných denních činností doma. Dále pokládám za podstatné, aby rodiče sami přizpůsobili své užívání masmédií tomu, že jsou rodiče, jelikož děti jejich vzorce chování časem začnou napodobovat. U malých dětí je podle mého názoru v pořádku je v začátcích užívání masmédií kontrolovat, nastavit například blokování nevhodného obsahu a podobně, u větších školních dětí již pokládám za vhodnější s dětmi narovinu a upřímně komunikovat a vše jim vysvětlit a s využitím příkladů je varovat před riziky. Naopak za méně účinné pokládám zakazování nebo narušování soukromí dětí.

Na základě poznatků zjištěných z výzkumného šetření bych pokládala za velmi zajímavé rozšířit výzkumný pohled o více náctiletých a dospívajících dětí, jelikož se domnívám, že zde by zjištěná data mohla více odpovídat teoretickým poznatkům o této problematice.

5, SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY

- BLINKA, Lukáš a kol. Online závislosti. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5311-9
- BREZINKA, Wolfgang. Filozofické základy výchovy. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-169-5
- ČÁBALOVÁ, Dagmar. Pedagogika. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2993-0
- DOBSON, James. Výchova dětí. Brno: Nová naděje, 1995. ISBN 80-901726-4-4
- GREGOR, Miloš, VEJVODOVÁ, Petra a Zvol si info. Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích. Brno: Cpress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4
- HAVLÍK, Radomír a KOŤA, Jaroslav. Sociologie výchovy a školy. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-635-7
- KUNCZIK, Michael. Základy masové komunikace. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-134-X
- PALOUŠ, Radim. Dopisy kmotřenci. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-002-8
- PELIKÁN, Jiří. Hledání těžiště výchovy. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1265-2
- ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína. Spirituální výchova v rodině: Co radí psychologové? Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1098-6
- SAK, Petr a kol. Člověk a vzdělání v informační společnosti: Vzdělávání a život v komputerovaném světě. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-230-0
- SPITZER, Manfred. Kybernemoc: Jak nám digitalizovaný svět ničí zdraví. Brno: Host, 2016. ISBN 978-80-7491-792-9
- STROUHAL, Martin. Teorie výchovy: K vybraným problémům a perspektivám jedné pedagogické disciplíny. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4212-0
- ŠEVČÍKOVÁ, Anna a kol. Děti a dospívající online: Vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 978-80-247-5010-1
- UHLS, Yalda T. Mediální mámy a digitální tátové. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1317-8
- URBAN, Lukáš, DUBSKÝ, Josef a MURDZA, Karol. Masová komunikace a veřejné

mínění. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3563-4

VYBÍRAL, Zbyněk. Psychologie lidské komunikace. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-291-2